

ทัศนศึกษา : บูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามกรอบ TQF

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล

การศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นการศึกษาในระดับต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา มีจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ว่า การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพในระดับกลาง รวมทั้งมีความสามารถในการริเริ่มประกอบการและการศึกษาระดับปริญญา ซึ่งประกอบด้วยระดับปริญญาตรีและสูงกว่านั้น การศึกษาระดับปริญญาตรีมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่างๆ ในระดับสูง โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การริเริ่มการพัฒนาทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ส่วนการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะทาง ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยี¹

การจัดอุดมศึกษาไทยซึ่งได้พัฒนาการมาโดยลำดับ และมีการจัดอย่างหลากหลายดังได้กล่าวแล้วนั้น อาจวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะที่คุกคามอุดมศึกษาไทยได้ ดังนี้²

จุดแข็ง (Strength) มีสถาบันอุดมศึกษาอยู่เป็นจำนวนมากกว่า 635 แห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ที่ให้โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประชากรของประเทศรวมถึงกว่า 1.6 ล้านคน สถาบันอุดมศึกษา จำนวนมากมีศักยภาพที่จะพัฒนาสู่ความเป็นเลิศและเป็นสากล เห็นได้จากการเปิดขยายหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรร่วมกับต่างประเทศที่มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นเป็นลำดับจากปลายแผนฯ 6 รวมทั้งการดำเนิน โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น มีการจัดตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการรวมตัวของสถาบันอุดมศึกษาเป็น consortium และสถาบันเฉพาะทางอื่น ๆ เช่น สถาบันอัญมณี เป็นต้น

จุดอ่อน (Weakness) อุดมศึกษาไทยประสบปัญหาวิกฤตด้านคุณภาพ จากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) คิดสร้างสรรค์ (creative thinking) โดยเฉพาะในระยะหลัง (ช่วงแผนฯ 6 และแผนฯ 7) ที่มีการเพิ่มปริมาณการผลิตบัณฑิตเพื่อให้ทันกับความต้องการของประเทศ ทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง บัณฑิตมีความเข้มแข็งทางวิชาการต่ำกว่ามาตรฐานสากล และขาดคุณลักษณะที่จำเป็นหลายประการ เช่น ความอดทน ซื่อสัตย์ คุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาที่มีจำนวนมากต่างมุ่งเน้นภารกิจการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่เหมือนกัน และละเลยภารกิจการวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการที่ได้รับงบประมาณ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ.พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542.(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542).หน้า 23.

² ธงชัย สมบูรณ์.กอบกู้สังคมด้วยอุดมศึกษา: พลังศรัทธาพากรรมไม่อาพราง. สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 กรกฎาคม 2556 จาก [Http://www.senate.ru.ac.th/article/](http://www.senate.ru.ac.th/article/).

สนับสนุนการวิจัยในอัตราส่วนที่ต่ำมาก เพียงประมาณร้อยละ 5 ของงบประมาณอุดมศึกษาและขาดแรงจูงใจในการทำวิจัย ทำให้ไม่สามารถพัฒนางานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ยังไม่สามารถผลิตบัณฑิตศึกษาเพื่อเป็นกำลังการผลิตผลงานวิจัยได้ตามเป้าหมาย³

เพื่อให้ท่านผู้อ่านทราบถึงมาตรฐาน อุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงขอนำมาเสนอให้รับทราบถึงมาตรฐานการศึกษาดังกล่าว ดังนี้

มาตรฐานการศึกษา อุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542 ต่างมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้มีโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน มีการศึกษาตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์⁴ อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และ วัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทางานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ ไว้ 3 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

เป้าหมายการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานการจัดการ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย ตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษานิเทศก์และผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและสื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและ

³ กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ.2548).หน้า 67.

⁴ กระทรวงศึกษาธิการ.กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>.

พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน และ 2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

การสร้างวิธีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศรวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ⁵

จากมาตรฐานการศึกษา อุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาของชาติ ดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จึงได้นำมาจัดทำเป็นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd)

กรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ การแบ่งสายวิชา ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิตั้งแต่ระดับหนึ่งไปสู่อันดับที่สูงขึ้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ การเปิดโอกาสให้เทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิผลการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้⁶

มาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชา รวมทั้งเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันในการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ โดยคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ

⁵

ชูศักดิ์ ประเสริฐ มาตรฐานการศึกษาชาติ. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2556 จาก

<http://chusak.igetweb.com/index.php?mo=3&art=68647>.

⁶

กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 จาก http://www.mua.go.th/users/tqf-ed/news/FilesNews/FilesNews6/computer_m1.pdf.

- (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม
- (2) ด้านความรู้
- (3) ด้านทักษะทางปัญญา
- (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
- (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับสาขา/สาขาวิชาที่เน้นทักษะทางปฏิบัติต้องเพิ่มมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยโดยมาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของแต่ละระดับคุณวุฒิ และลักษณะของหลักสูตรอย่างน้อยต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดไว้ในแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2552⁷

การนำผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาสู่การพัฒนาหลักสูตร

จากประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552⁸ ซึ่งถือเป็นกฎหมายที่ระบุให้ทุกหลักสูตรต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานที่กำหนด ภายในปีการศึกษา 2555 ส่วนหลักสูตรใหม่ที่จะรับนิสิตนักศึกษาในปีการศึกษา 2553 จะต้องปฏิบัติตามกรอบ มาตรฐานดังกล่าว รวมถึงเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และเพื่อเป็นการประกันคุณภาพของ บัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชา รวมทั้งเพื่อใช้เป็นหลักในการจัดทำมาตรฐานด้านต่างๆ เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันในการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ⁹ ดังนั้นสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานกำกับและส่งเสริมการดำเนินการของ สถาบันอุดมศึกษา จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หรือ TQF ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือใน การนำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่ง แต่ละหลักสูตรจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจัดการเรียนการสอนในรายวิชาใดบ้างที่จะตอบสนองต่อผลการ เรียนรู้แต่ละด้าน ซึ่งเรียกว่า การจัดทำแผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบจากหลักสูตรสู่รายวิชา (curriculum mapping) ซึ่งการดำเนินการลักษณะนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้อย่างน้อย 5 ด้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

⁷ สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/edreformudom.pdf.

⁸ กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 จาก http://www.mua.go.th/users/tqf-ed/news/FilesNews/FilesNews6/computer_m1.pdf.

⁹ คณะกรรมการอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.mua.go.th>.

มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา 6 ด้าน

ตามที่มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ไว้ 6 ด้าน ประกอบกับ คณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร ได้ประชุมและมีมติเห็นชอบให้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ในหลักสูตร ระดับอุดมศึกษา ไว้ดังนี้¹⁰

ด้านที่ 1 ด้านคุณธรรม-จริยธรรม ประกอบด้วย การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ การมีคุณธรรมที่สร้างเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน การมีความกล้าหาญทางจริยธรรม การมีความเข้าใจผู้อื่น เข้าใจโลก การมีจิตสาธารณะ เสียสละและเป็นแบบอย่างที่ดี การมีความสามารถจัดการ และคิดแก้ปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพเชิงสัมพันธ์ โดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น และประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

ด้านที่ 2 ด้านความรู้ ประกอบด้วย การมีความรอบรู้ในด้านความรู้ทั่วไป วิชาชีพครู และสาขาวิชาที่ สอนอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และเป็นระบบ การมีความตระหนักรู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้อย่างบูรณา การ การมีการบูรณาการข้ามศาสตร์และบูรณาการกับโลกแห่งความเป็นจริง การมีความเข้าใจความก้าวหน้า ของความรู้เฉพาะด้านในสาขาที่สอนอย่างลึกซึ้ง การมีความตระหนักถึงความสำคัญของงานวิจัยและการวิจัย ในการต่อยอดความรู้ การมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าองค์ความรู้และ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 3 ด้านทักษะทางปัญญา ประกอบด้วย การมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจ และประเมินข้อมูลสารสนเทศและแนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อ ใช้ในการปฏิบัติงาน การวินิจฉัย แก้ปัญหา การมีการทำวิจัยเพื่อพัฒนางาน ต่อยอดองค์ความรู้ และพัฒนาองค์ ความรู้ได้ด้วยตนเอง การมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน เสนอทางออก และนำไปสู่ การแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ภาคสนาม และผลกระทบจากการ ตัดสินใจ การมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องในศาสตร์สาขาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีความเป็นผู้นำทางปัญญาในการคิดพัฒนางานอย่างสรรค์ การมีวิสัยทัศน์และการพัฒนาศาสตร์ในสาขา รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพอย่างมีนวัตกรรม

ด้านที่ 4 ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ประกอบด้วย การมีความไวในการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และผู้เรียนในสาขาระดับประถมศึกษาและ/หรือมัธยมศึกษา การมีมุมมองเชิงบวก และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สังคม การมีความเอาใจใส่ในการรับฟัง ช่วยเหลือเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ การมีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีความรับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ด้านที่ 5 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วยการมีความไวในการวิเคราะห์สรุปความคิดรวบยอดข้อมูลข่าวสารทั้งที่เป็นตัวเลขเชิงสถิติ หรือ คณิตศาสตร์ ภาษาพูดและภาษาเขียนทั้งจากผู้เรียนและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ให้สามารถเข้าใจองค์ความรู้หรือ ประเด็นปัญหาได้อย่างรวดเร็ว การมีความสามารถในการใช้ดุลยพินิจที่ดีในการประมวลผล แปลความหมาย และเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างสม่าเสมอเหมาะสมกับผู้เรียน การมีความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูด การเขียน และนำเสนอด้วยรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคลและกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

ด้านที่ 6 ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบหลากหลาย ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ (Formal) รูปแบบกึ่งทางการ (Non-formal) และรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal) อย่างสร้างสรรค์ การมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาเหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้เรียนที่มีความสามารถปานกลาง และผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างมีนวัตกรรม การมีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาที่สอนอย่างบูรณาการ

สรุปได้ว่า TQF เป็นกรอบมาตรฐานที่จัดทำขึ้นเพื่อให้หลักสูตรมีมาตรฐานในการดำเนินการอย่างเดียวกัน โดยในหลักสูตรมีการกำหนดผลการเรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcome ที่ชัดเจน) และมีการทำ Curriculum Mapping ให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้เห็น โดยทราบว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของสถาบัน จะต้องได้รับการสอนอะไรบ้าง ต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร ให้มี Competency ใน Learning Outcome ครบทุกด้าน

หลักการสำคัญ

1. มุ่งเน้นที่ Learning Outcome ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพเพื่อประกันคุณภาพบัณฑิต
2. มุ่งประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเข้าไว้ด้วยกันและเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องเดียวกัน
3. เป็นเครื่องมือการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง/มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นิสิต ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ ชุมชน สังคมและสถาบันอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่คิดว่าจะมี
4. มุ่งให้คณาบดีหรือปริญญาของสถาบันใด ๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและเทียบเคียงกันได้ ในสถาบันอุดมศึกษาที่ทั้งในและต่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตรตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายโดยมั่นใจถึงคุณภาพบัณฑิตว่าจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังไว้ สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่พึงพอใจของผู้ประกอบการนายจ้าง

จึงพอสรุปได้ว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นในเรื่องของ ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และ บูรณาการความรู้ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง

โดยผสมผสานสาระความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนและสมดุลกัน¹¹ นอกจากนี้แนวการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรได้กำหนดให้ผู้สอนจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนโดยเน้นการเรียนรู้ตรงจากประสบการณ์จริงที่สัมพันธ์ เชื่อมโยงกับธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมทั้งยังมุ่งเน้นการเรียนรู้ในลักษณะ ของการบูรณาการสาระความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนแบบองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้น ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้¹² และเมื่อพิจารณาจากแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ยังต้องให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา 6 ด้าน หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ จะพบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสม สำหรับผู้เรียนมากที่สุดอีกวิธีหนึ่ง ก็คือการจัดทัศนศึกษาในรูปแบบของการบูรณาการวิธีสอนโดยใช้การไปทัศน ศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์¹³ ที่กำหนดโดยผู้สอนและ ผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้นนอกเหนือจากการ เรียนในห้องเรียนปกติโดยมีการศึกษาสิ่งต่างๆในสถานที่นั้นตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้และมี การอภิปรายสรุปการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวเพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์ตรงในเรื่องที่เรียนได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงได้ใช้แหล่งชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ทำ ให้เกิดความเข้าใจและเกิดเจตคติที่ดีทั้งสถานที่นั้นและต่อการเรียนรู้¹⁴ การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ จำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยอาศัยการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เต็มศักยภาพมีความรู้ความสามารถและมีทักษะปฏิบัติโดยอาศัยสถานการณ์จริงในสังคมและวิถีวัฒนธรรมของ ผู้เรียน

การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของกิจกรรมทัศนศึกษา หรือการศึกษานอกสถานที่ไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของทัศนศึกษาไว้ว่า หมายถึง การ ท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนด้วยการดู การเห็น การศึกษานอกสถานที่

การท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย¹⁵ ได้ให้ ความหมายไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ การเรียนรู้ด้วยการเห็นหรือการศึกษานอกสถานที่เพื่อ ทำกิจกรรมร่วมกัน

¹¹ กระทรวงศึกษาธิการ.พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542).หน้า 12 - 13.

¹² กรมวิชาการ, หลักสูตรการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการ. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544).หน้า 21 – 22

¹³ พจนา ทรัพย์สมาน. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง.(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2549).หน้า 27 – 33.

¹⁴ ทิศนา ขมเณ. กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนา คุณภาพวิชาการ,2545).หน้า 17 – 19.

¹⁵ กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2548).หน้า 31.

กูด¹⁶ ได้ให้ความหมายในพจนานุกรมการศึกษา (Dictionary of Education) ไว้ดังนี้

1. เป็นการเดินทางเพื่อศึกษานอกสถานที่ตามจุดประสงค์ของการศึกษา โดยไปศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ที่มีวัสดุหรือสื่อสำหรับการเรียนโดยใช้การสังเกต และเรียนรู้โดยตรง เช่น ไปศึกษานอกสถานที่ที่โรงงานหรือไปชมระบบชลประทาน เป็นต้น

2. ไปเยี่ยมชมโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานประกอบอาชีพอื่นๆ ที่นักเรียนสนใจเพื่อเห็นระบบการทำงานของอาชีพนั้นๆ เพื่อเป็นข้อมูล

3. เป็นการทัศนศึกษา สำหรับการศึกษาทางชีววิทยา หรือทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการเก็บรวบรวมของตัวอย่างต่างๆ

จรรยา มิลินทร์ และคณะ¹⁷ ได้ประมวลความหมายคำว่าศึกษานอกสถานที่ในหนังสือพจนานุกรมศัพท์การศึกษาไว้ว่า หมายถึง การเดินทางระยะสั้นหรือการไปเที่ยวดู ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้จัดด้วยความมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนได้รับการศึกษา หรือได้รับประสบการณ์ นักเรียนจะได้ไปเห็นสิ่งที่ต้องการรู้ ได้มีประสบการณ์โดยตรงจากสิ่งที่ต้องการศึกษา ตัวอย่างเช่น ครูในกรุงเทพมหานคร พานักเรียนไปศึกษาพระบรมมหาราชวัง เพื่อความรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมของชาติ นักเรียนก็จะได้เห็นของจริงหรือได้รับประสบการณ์ตรง

สมสิทธิ์ จิตสถาพร¹⁸ ให้ความหมายของคำว่าทัศนศึกษาไว้ว่าเป็นกิจกรรมนันทนาการที่มีเป้าหมายเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นหลัก

ศิริวรรณ ศรีพหล¹⁹ ได้ให้ความหมาย การไปทัศนศึกษาและดูงานนอกสถานที่ว่าหมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพอันแท้จริงของสิ่งที่ได้ศึกษาไปแล้ว หรือกำลังศึกษาอยู่ วิธีการสอนนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมความเข้าใจในหลักการ ทฤษฎี เนื้อหาสาระที่ได้เรียนในชั้นเรียนก่อนไปศึกษานอกสถานที่ การศึกษาและดูงานนอกสถานที่จึงเป็นการไปดูหรือศึกษาในสิ่งที่น่าสนใจ

วรลักษณ์ รัตติกาลชลการ²⁰ ได้ให้ความหมายการไปทัศนศึกษาและดูงานนอกสถานที่ว่าหมายถึง การพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ที่เรียน เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เป็นการนำชุมชนกับโรงเรียนเข้ามาเกี่ยวข้องกันโดยใช้แหล่งวัสดุจริงที่ผู้เรียนกับผู้สอนสามารถศึกษาและก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เป็นจริงได้มาก

ทิตนา แคมมณี²¹ ได้ให้ความหมายของการไปทัศนศึกษา ว่าหมายถึงกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไป

¹⁶ สมสิทธิ์ จิตสถาพร. เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. พิมพ์ครั้งที่ 4. (ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551). หน้า 11.; อ้างอิง จาก Good, Carter V. 1945 : 169

¹⁷ _____: อ้างแล้ว. อ้างอิงจาก จรรยา มิลินทร์ และคณะ 2505 : 175

¹⁸ _____: อ้างแล้ว. หน้า 12.

¹⁹ _____: อ้างแล้ว. หน้า 13.

²⁰ _____: อ้างแล้ว. หน้า 14.

²¹ ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551). หน้า 36 – 38.

ศึกษาเรียนรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น(ซึ่งอยู่นอกสถานที่ที่เรียนกันอยู่ตามปกติ) โดยมี การศึกษาตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้และมีการอภิปรายสรุปผลการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษา มา

จากความหมายดังกล่าว จึงพอที่จะสรุปได้ว่า การไปทัศนศึกษาหรือดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) (ซึ่งอาจจะมิใช่คำอื่น ๆ ที่มีความหมายเหมือนกัน ได้แก่ Educational Field Trip, Educational Excursion, School Excursion, School Journey, Study Trip, Study Tour และ Visit Study Tour เป็นต้น) **ทัศนะ** แปลว่า ความเห็น การเห็น สิ่งที่เห็น **ศึกษา** เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต ถ้าเป็นภาษาบาลี เรียกว่า สิกขา สิกขาหรือการศึกษา แปลว่า การฝึกฝนพัฒนาฉะนั้น ทัศนะศึกษาคือ การศึกษาโดยการดู ได้ยิน และได้สัมผัสจากประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียนปกติของผู้เรียน อันก่อให้เกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งที่ได้ พบเห็นในเวลาอันรวดเร็วและเป็นเวลานาน

ความสำคัญของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีความ สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ปลุกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของชาติไทยให้คงอยู่ต่อไป

นอกจากนี้การท่องเที่ยวทัศนศึกษายังมีผลดีต่อประเทศหลายประการ ตั้งแต่การสร้างและการ กระจ่ายรายได้ให้แก่ท้องถิ่น สร้างรายได้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และรายได้ของประเทศ เป็นการกระตุ้น เศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จึงเป็นการสร้าง ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม

หลักการในการจัดทัศนศึกษา

1. มีการจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เห็นประจักษ์ด้วยตาของตนเอง
2. มีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับการเรียนรู้ใหม่ นำไปสู่การปรับใช้ในการ

ดำรงชีวิตในสังคม

3. มีการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะของผู้เรียนในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ทักษะความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ การตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และกาลเทศะ การรู้จักสังเกต และทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น
 4. มีการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์อันกว้างไกล และมีความรู้สึกรักสนุกสนานในการเรียนรู้
-

วัตถุประสงค์ของวิธีสอนด้วยวิธีการจัดทัศนศึกษา

วิธีสอนด้วยการวิธีการทัศนศึกษามีจุดมุ่งหมาย ดังนี้²²

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการศึกษานอกสถานที่ รู้จักวิธีการศึกษาจากแหล่งวิชาต่างๆ ในชุมชน
2. เพื่อสอนผู้เรียนให้รู้จักเปรียบเทียบจากการศึกษาในห้องเรียนกับการศึกษานอกสถานที่ สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อไป
3. เกิดเจตคติและจิตสำนึกอันดีอย่างเห็นคุณค่าต่อสถานที่ที่ได้ไปศึกษา

ประโยชน์และคุณค่าจากการไปทัศนศึกษา

1. สามารถนำไปเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนได้หลายวิชา และหลายระดับชั้น
2. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่ศึกษาและความหมายได้ดียิ่งขึ้นในลักษณะที่เป็นความรู้ที่คงทนถาวร
3. สามารถเปลี่ยนทัศนคติให้เป็นทัศนคติที่พึงประสงค์ เช่น สามารถปลูกฝังเยาวชนให้หวงแหนภาคภูมิใจ และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ
4. ช่วยสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ช่วยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน
5. เป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบ
6. ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครู และนักเรียนกับชุมชนดียิ่งขึ้น
7. ช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น
8. ช่วยให้ครูและนักเรียนมีความเข้าใจหรือใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น
9. ช่วยให้นักเรียนรู้จักโลกภายนอก (นอกห้องเรียน) มากยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม
10. ช่วยเพิ่มพูนทักษะการสังเกต การฟังและการพูด
11. ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการสังเกต
12. ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม
13. ช่วยส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการ ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อ
14. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง

ดังนั้น ทัศนศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ครบทุกด้านทั้งด้านสังคม สติปัญญา ร่างกาย และอารมณ์ ตลอดจนบุคลิกภาพ เป็นแนวทางหนึ่งที่สนองนโยบายในการสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน วิถีชีวิตในสถาบันการศึกษาที่สะท้อนถึงแนวทางปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทิศทางที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบทเรียนและประสบการณ์ตรง

²² สมสิทธิ์ จิตรสถาพร.เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. พิมพ์ครั้งที่ 4.(ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,2551).หน้า 18.

ประเภทของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนระดับอุดมศึกษาให้มีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษาในแต่ละครั้ง ซึ่งกรมวิชาการ²³ ได้แบ่งกิจกรรมทัศนศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมทางวิชาการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนระดับอุดมศึกษาให้ได้รับประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง สามารถทำได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการเดินทาง ระหว่างการเดินทาง และหลังจากเสร็จสิ้นการเดินทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของการจัดทัศนศึกษาแต่ละครั้ง รวมถึงระดับความรู้ ความสนใจของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาที่จะไปทัศนศึกษาและเนื้อหาของสาระที่จะไปทัศนศึกษาว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใด เพื่อให้การจัดทัศนศึกษาได้ประโยชน์สูงสุด ผู้จัดจะต้องวางแผนกิจกรรมทางวิชาการไว้ล่วงหน้า ควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีความรู้สนุกสนาน เพลิดเพลินกับการแสวงหาความรู้ ไม่ควรจัดกิจกรรมในลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรำคาญเป็นภาระงานที่หนักและยุ่งยากในการปฏิบัติ ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถจัดได้หลายวิธี เช่น

- 1.1 มอบหมายให้ผู้เรียนเรื่องราวของแหล่งทัศนศึกษา ก่อนเดินทางไปทัศนศึกษาสถานที่นั้น
- 1.2 จัดประชุมบรรยายสรุปหลังจากจบกิจกรรมในแต่ละวัน
- 1.3 การมอบหมายให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นหรือประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละวัน
- 1.4 การจัดทนายปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นจากการทัศนศึกษา
- 1.5 การจัดนิทรรศการและบรรยายเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่ได้จากการทัศนศึกษา

2. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวทัศนศึกษาเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และรู้จักปรับตัวตนเองให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวมีความหมาย มีคุณค่า น่าประทับใจยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเสริมคุณลักษณะความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรัก ความสามัคคี ความมีวินัย ให้กับผู้เรียนด้วย การจัดกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจ ซึ่งจัดได้ระหว่างการเดินทางมีหลายลักษณะดังนี้

- 2.1 กิจกรรมกลุ่มและมนุษย์สัมพันธ์
- 2.2 กิจกรรมเกมต่างๆ
- 2.3 การร้องเพลง สักวา การอ่าน โคลง กลอน หรือร้อยแก้ว
- 2.4 การชมวิถีทัศน์
- 2.5 การแนะนำเกร็ดความรู้ สถานที่สองข้างทาง
- 2.6 การจัดแคมป์ไฟช่วงพักแรม

²³

สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/edreformudom.pdf

การจัดกิจกรรมนันทนาการที่มีประสิทธิภาพ ผู้จัดต้องวางแผนกิจกรรม และเตรียมสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม ในการจัดกิจกรรมควรให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามเพศ วัย เวลา สถานที่ และความสนใจของสมาชิกเป็นสำคัญ

เพื่อให้สามารถจำแนกประเภทของการจัดทัศนศึกษาให้เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จึงขอเสนอกิจกรรมทัศนศึกษาเป็น 7 ประเภทดังนี้²⁴

1. การศึกษาภายในบริเวณโรงเรียนหรือใกล้สถานศึกษา (Local School trips) เช่น การศึกษาเพื่อวัดระยะทาง ศึกษาต้นไม้ ดอกไม้ ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนหรืออยู่หลังโรงเรียนเป็นต้น
2. ศึกษาภายในชุมชนใกล้เคียง (Community trips) เป็นการศึกษานอกสถานที่บริเวณที่ไม่ไกลจากโรงเรียนมากนัก เช่น สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
3. ทัศนจรหรือท่องเที่ยว (Tour or journey) การศึกษาลักษณะนี้ต้องใช้เวลามากขึ้น ต้องใช้การวางแผนในการเดินทางมากขึ้นเป็นการศึกษาที่เน้นความเพลิดเพลินในช่วงว่างหลังจากเรียน เช่น ช่วงปิดภาคเรียน
4. การศึกษานอกสถานที่ในจินตนาการ (Imaginary Tours) การศึกษาลักษณะนี้มุ่งเน้นเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ต้องวางแผนอย่าละเอียดในการเดินทางมีการศึกษาหาความรู้อย่างจริงจังในเรื่องขอบข่ายที่กำหนด
5. การเยี่ยมชมระหว่างโรงเรียน (Inter-School Visits or study visits) อาจเป็นการเยี่ยมชมระหว่างกลุ่มเฉพาะ เช่น ชมรมต่างๆหรือระหว่างกลุ่มที่ไม่ได้เฉพาะเจาะจง เพื่อและเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเพื่อสัมพันธ์ไมตรี
6. การศึกษานอกสถานที่เป็นรายบุคคล (Individual trips) เป็นการศึกษารายบุคคลเพื่อเก็บข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมายจากครู-อาจารย์เพื่อนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน
7. การศึกษานอกสถานที่ต่างประเทศ (Abroad trips) การศึกษานอกสถานที่ประเภทนี้กำลังได้รับความสนใจมากขึ้นตามลำดับแต่การไปศึกษานอกสถานที่ต่างประเทศค่อนข้างยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายสูงแต่ก็เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่มีค่ามากอย่างหนึ่ง

การสื่อความหมายการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา

การจัดการศึกษานอกสถานที่สำหรับผู้เรียนเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้และเป็นที่เชื่อกันว่าเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นการศึกษาโดยใช้สถานที่จริงซึ่งผู้เรียนสามารถสัมผัสและพบเห็นจากความเป็นจริง อันแตกต่างจากการเรียนรู้จากตำราหรือการนั่งฟังครูอาจารย์สอนในชั้นเรียนซึ่งผู้เรียน จะต้องใช้จินตนาการในการทำความเข้าใจ หากตำราที่ใช้ศึกษาแต่งได้ดีหรืออาจารย์ผู้สอนมีทักษะการสอนที่ดี ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดทัศนศึกษานอกสถานที่เป็นกิจกรรมที่แม้จะให้ประสิทธิผลในด้านการเรียนรู้ที่ดีเพียงใดก็ตาม การสื่อความหมายของกิจกรรม

²⁴ สมสิทธิ์ จิตธสาพร. เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. พิมพ์ครั้งที่ 4. (ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551). หน้า 13 – 16.

ทักษะศึกษาในบางกรณีที่ต้องการศึกษา ก็ความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์รูปแบบหรือเทคนิคการสื่อความหมายเสริมเข้าไปในกิจกรรมทักษะศึกษา เพื่อให้การจัดทักษะศึกษาในครั้งนั้น สามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่วางเอาไว้โดยครบถ้วนทุกประการ

จากความเป็นจริงแล้ว การศึกษานอกสถานที่ในตัวของมันเองก็เป็นการสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้อยู่แล้ว เพราะเป็นการสื่อความหมายโดยการได้สัมผัสและเห็นของจริงในสถานที่จริงซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในขณะที่การสื่อความหมายในรูปแบบอื่นที่สามารถสร้างสรรค์และใช้ประกอบการจัดทักษะศึกษานอกสถานที่ยังมีอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักสื่อความหมาย นักการศึกษาสามารถจะพัฒนาขึ้นมาอีกได้เรื่อย ๆ แต่สำหรับรูปแบบการสื่อความหมายประกอบการจัดทักษะศึกษาที่ถูกนำมาใช้กันอย่างสม่ำเสมอได้แก่²⁵

1.การใช้วิทยากร

การสื่อความหมายโดยใช้วิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้เยาวชนได้ศึกษา และทักษะในการบรรยายของตัววิทยากรมีส่วนทำให้เยาวชนสามารถซักถามได้ยามมีข้อสงสัย

2.การใช้สื่อทัศนูปกรณ์

การสื่อความหมายโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ที่สามารถใช้ในการสื่อความหมายประกอบการเรียนรู้ของเยาวชน ในบางแง่มุมหรือบางกรณีที่วิทยากรไม่สามารถสื่อความหมายได้ เช่น การสื่อถึงกลไกการทำงานของเครื่องยนต์ ระบบนิเวศวิทยาในสังคมพืชชุมชน รูปแบบหนึ่งรูปแบบใดอย่างครบถ้วนในทุกแง่มุม หรือกลไกการเกิดขึ้นของสัญญาณทางธรณีวิทยา อาทิ การเกิดขึ้นของน้ำตก การเกิดน้ำพุร้อน เป็นต้น การบันทึกภาพเป็นการถ่ายวิดีโอสื่อถึงขั้นตอนการเกิดขึ้นของสภาพการณ์บางอย่างในช่วง ๆ ในรอบระยะเวลาของการเกิดสภาพการณ์นั้นและนำมาใช้แสดงเป็นกิจกรรมประกอบการศึกษานอกสถานที่ จึงเป็นเทคนิคที่ทำให้การจัดทักษะศึกษาเกิดผลสำเร็จ

การบันทึกข้อมูลกิจกรรมทักษะศึกษา

การบันทึกเป็นวิธีการของการจัดทำหลักฐานที่มีบทบาทในการบันทึกร่องรอยและข้อมูลการเรียนรู้ต่างๆของบุคคล มีทั้งที่ปรากฏในลักษณะของการเขียนบันทึก ภาพเขียน ภาพผลงานศิลปะ จดหมายบันทึกประจำวัน²⁶ ฯลฯ การบันทึกด้วยการเขียนบันทึกนั้นถือได้ว่าเป็นการสะท้อนตนเองของเด็กที่สะท้อนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกจากการสนทนา อภิปราย แสดงความคิดเห็นของเด็กขณะทำกิจกรรม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความสำคัญของบันทึกข้อมูลไว้ ดังนี้

ฮอสคิสสัน และทอมคินส์²⁷ ได้ให้ความหมายของการเขียนบันทึกไว้ว่า เป็นการบันทึกเหตุการณ์ในแต่ละวันของนักเรียนตามความคิด ความรู้สึกของผู้เรียนลงในสมุดบันทึกหรือสมุดเล่มเล็กๆ

²⁵ พิมพันธ์ เดชะคุปต์; และพะเยาว์อินดีสุข. ทักษะ 5 Cเพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548).เอกสารอัดสำเนา.หน้า 66.

²⁶ สุวิมล ว่องวาณิช. กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2 .(กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2547).หน้า 9.

²⁷ Pfouts, D.K. "The Benefits of Outdoor Learning Centers for Young Gifted Learners" *Gifted Child Today*. 26(1) : (2003). P. 56-63.

จุจิตร ทองเอียด²⁸ ให้ความหมายการเขียนบันทึก คือ การเขียนหรือบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ อย่างอิสระ เกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนสนใจ ประสบ หรือมีประสบการณ์ตามความคิดความรู้สึกของนักเรียนบางครั้งนักเรียนอาจวาดภาพเพื่ออธิบายเรื่องราว หรือเขียนคำตามที่นักเรียนสะกดขึ้นเอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542²⁹ ให้ความหมายของการบันทึกไว้ว่า คือ การจดข้อความเพื่อช่วยทรงความจำหรือเพื่อเป็นหลักฐานจดหรือถ่ายไว้เพื่อช่วยความจำหรือเพื่อนเป็นหลักฐาน เช่น บันทึกภาพ บันทึกเสียง หรือการจดย่อ ๆ ไว้เพื่อให้รู้เรื่องเดิม

มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร³⁰ กล่าวถึงความหมายถึงการจดเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้จากการฟัง การดู การอ่าน การสังเกต การสัมภาษณ์จากความรู้สึกนึกคิดหรือจากสิ่งอื่นๆ

พัชรี ผลโยธิน³¹ ได้กล่าวถึงการบันทึกที่นำมาใช้ในการศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึง การจัดทำข้อมูลที่จะเป็นหลักฐานหรือแสดงให้เห็นร่องรอยของการเจริญเติบโตพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่มซึ่งมีรูปแบบดังนี้

1. พอร์ตโฟลิโอสำหรับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ เก็บภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนทำกิจกรรมใดบ้าง เก็บภาพรวบรวมผลงานของผู้เรียนทั้งหมดซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนเป็นลำดับขั้นตอน
2. การบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ อาจบรรยายหรือบันทึกในรูปแบบต่างๆ
3. การสังเกตและบันทึกพัฒนาการ
4. การสะท้อนตนเองของผู้เรียน เป็นคำพูดหรือข้อความที่ผู้เรียนสะท้อนความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกจากการสนทนา อภิปราย แสดงความคิดเห็นของผู้เรียนขณะทำกิจกรรม รวมไปถึงการสะท้อนตนเองของครู และผู้ปกครอง
5. ตัวอย่างผลงานรายบุคคลและรายกลุ่มที่แสดงให้เห็นการเรียนรู้ ความสามารถทักษะและจิตนิสัยของผู้เรียน

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข³² ได้กล่าวถึงกาบันทึกข้อมูลว่าคือการบันทึกที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมทุก ๆ ด้านตลอดเวลาที่ผู้เรียนอยู่ในสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่โดดเด่นที่สะท้อนถึงการทำงานและการเรียนรู้อย่างจดจ่อ การแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การคัดค้าน การหาข้อตกลงร่วมกัน เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันตลอดจนศักยภาพของผู้เรียนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้จากงาน

²⁸ จูติยา เนตรวงษ์. “การสอนโดยวิธีการไปทัศนศึกษาที่ส่งผลต่อความตระหนักในวัฒนธรรมไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2556.

สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2556, จาก http://www.dusithost.dusit.ac.th/~titiya_net/tmp/Res_Trip_2555.pdf.

²⁹ _____: อ้างแล้ว.

³⁰ _____: อ้างแล้ว.

³¹ _____: อ้างแล้ว.

³² _____: อ้างแล้ว.

โครงการ ครูจะทำการบันทึกข้อมูลเหล่านี้ด้วยการใช้เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ กล้องถ่ายวิดีโอ การจดบันทึก ครูจะจัดระบบข้อมูลที่บันทึก เป็นบอร์ดิทรรศการในห้องเรียนที่สะท้อนถึงการดำเนินการทำกิจกรรมโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเขียนบันทึก หมายถึง การเขียนเรื่องราวต่าง ๆ จากประสบการณ์ หรือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ การเขียนนี้จะเป็นการเขียนอย่างอิสระเพื่อสะท้อนความคิดของผู้เรียนโดยที่ผู้เรียนอาจจะเขียนเป็นบรรยายเพื่อแสดงถึงพัฒนาการคิดวิเคราะห์ที่ได้

ประเภทของการบันทึกข้อมูล

ฮอสคิสสัน และทอมคินส์³³ ได้แบ่งประเภทของการบันทึกไว้ดังนี้

1. ประเภทส่วนบุคคล (Personal Journals) เป็นการให้ผู้เรียนเขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของนักเรียน หรือเรื่องราวต่างๆ ที่นักเรียนเลือกเขียนอย่างอิสระ หัวข้อเรื่องของการเขียนบันทึกประเภทนี้ได้แก่ สถานที่ที่ฉันชอบ ถ้าฉันมีพร 3 ประการ เพื่อนผู้ชาย เพื่อนผู้หญิง ครูของฉัน สิ่งที่ทำให้ฉันมีความสุข หรือเสียใจ วันหยุดที่ฉันชอบ ฯลฯ

2. ประเภทการเขียน (Writing Journals) เป็นการเขียนเรื่องราว บทกลอน และการเขียนอื่นๆ โดยนักเรียนอาจจะเขียนเป็นเรื่องราวยาวที่มีหลายตอนก็ได้

3. ประเภทสนทนา (Dialogue Journals) เป็นการเขียนที่นักเรียนและครูเขียนสนทนาโต้ตอบกัน นักเรียนจะเขียนเรื่องตนสนใจ แล้วครูเขียนสนทนาหรือโต้ตอบเรื่องที่นักเรียนเขียน

4. ประเภทการบันทึกการเรียนรู้ (Learning Logs) เป็นการเขียนบันทึกเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ในวิชาต่างๆ เช่น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ ซึ่งนักเรียนสามารถใช้การเขียนนี้เป็นตัวสะท้อนการเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยให้พบช่องว่างในการเรียนรู้ของตนเอง และเพื่อใช้ในการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังเรียนรู้และประสบการณ์ในอดีต

5. ประเภทลอกเลียนแบบบุคคลอื่น (Simulated Journals) เป็นการเขียนที่นักเรียนจะสมมุติตนว่าเป็นบุคคลอื่นแล้วเขียนแสดงความคิดตามที่นักเรียนเป็นบุคคลนั้นๆ

จากที่กล่าวมา การบันทึกสามารถแบ่งได้หลายประเภท ซึ่งมีรูปแบบการเขียนบันทึกที่แตกต่างกันไป ล้วนแต่ให้นักเรียนได้แสดงความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์การเรียนรู้ของตนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

พัฒนาการเขียนและการบันทึกของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ซูล์สบาย³⁴ ได้ทำการศึกษาการเขียนของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ให้ความเห็นว่าผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีลักษณะการเขียนและพัฒนาการเขียนตามลำดับดังนี้

³³ พงนา ทรัพย์สมาน. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549). หน้า 43 ; อ้างอิงจาก Hoskisson ; & Tompkins. 1987 :209-215)

³⁴ Oxford University. The Oxford English Dictionary Second Edition Volume. (Oxford University ,1993).P. 241.

1. การเขียนโดยผ่านการคัดลอกจากหนังสือ (Writing via reproducing will learned units or letter strings) ผู้เรียนจะเขียนคัดลอกตัวอักษรเป็นชื่อตนเอง การเขียนของแต่ละคนจะแตกต่างกัน บางคนอาจจะเขียนตัวอักษรยาวๆ หรือคิดแบบการเขียนของตนเองขึ้น

2. การเขียนโดยผ่านการคิดแบบของตนเองขึ้น (Writing via invented spelling) ผู้เรียนส่วนใหญ่จะคิดแบบการเขียนของตนเองขึ้นซึ่งแสดงความรู้สึกออกมาโดยไม่รู้ว่าการสะกดจริงๆ ทำอย่างไร ในการเขียนคำ ๑ คำหนึ่ง และจะมีบางคำเกินมาซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน ผู้เรียนบางคนจะเขียนอย่างรอบคอบเหมือนแบบการเขียนจริง จะมีคำเพียงเล็กน้อยที่คิดขึ้นเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าพัฒนาทางการเขียนและการบันทึกของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนจะสื่อความคิดด้วยการวาดภาพและขีดเขียนโดยลากเส้นขยุกขยิก เขียนที่คิดขึ้นเอง เรื่องที่เขียนกับภาพที่วาดจะไม่สัมพันธ์กัน ถ้าหากผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้เขียนบันทึกก็จะสามารถเขียนคำต่างๆ ด้วยตนเองและเรื่องที่เขียนจะมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ศึกษาที่จัดขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการและประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ

การคิดวิเคราะห์กับการบันทึกของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

การส่งเสริมการบันทึกในผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในการส่งเสริมการบันทึกให้กับผู้เรียนระดับอุดมศึกษานั้น³⁵ ได้เสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการบันทึกให้กับผู้เรียน ควรมีเวลาให้ผู้เรียนได้เขียนบันทึกทุกวัน และเป็นการเขียนอย่างอิสระ เขียนเกี่ยวกับอะไรก็ได้ที่เขาต้องการ ถ้าหากในกรณีที่เด็กไม่สามารถเขียนได้ ครูอาจเตรียมหัวข้อที่น่าสนใจและสนุกสำหรับเด็กที่จะเขียนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนในการเริ่มต้นเขียนบันทึก ให้โอกาสผู้เรียนได้ตรวจงานเขียนบันทึกของตนเองด้วย และผู้สอนจะต้องตรวจงานเขียนบันทึกเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าส่วนใดที่เขาเขียนถูกและส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ผู้สอนจะต้องตรวจงานเขียนบันทึกเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าส่วนใดที่เขาเขียนถูกและส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้ความสนับสนุน กำลังใจในงานเขียนบันทึกของแต่ละคน นอกจากนี้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อ่านสิ่งที่เขาเขียนบันทึกให้เพื่อนฟัง เป็นการแลกเปลี่ยน แบ่งปันประสบการณ์หรือสิ่งต่างๆ ให้แก่กัน

พัฒนาการการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

การพัฒนาทักษะการคิดและความสามารถในการคิดของผู้เรียนโดยบูรณาการ³⁶ เข้าไปในการจัดการเรียนรู้สาระต่างๆ นับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของการจัดการศึกษาในระบบที่ครูผู้สอนมีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้สาระต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นทางการอยู่แล้วหากผู้สอนบูรณาการสอดแทรกการพัฒนาหรือฝึกทักษะการคิดควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ก็จะเกิดประโยชน์สองต่อคือนอกจากผู้เรียนจะมีโอกาสฝึกฝนพัฒนาทักษะการคิดมากขึ้นแล้วทักษะเหล่านั้นยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสาระที่

³⁵ Field trip [Online]. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Field_trip [2013, July 19].

³⁶ สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/edreformudom.pdf

เรียนเพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นด้วยดังนั้นครูผู้สอนจึงควรศึกษาเรียนรู้วิธีการในการบูรณาการการสอนและฝึกทักษะการคิดต่างๆให้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดแนวทางและขั้นตอนในการบูรณาการทักษะการคิดต่างๆในการจัดการเรียนรู้มีดังนี้

ขั้นที่ 1 : การศึกษาทำความเข้าใจความหมายและกระบวนการของทักษะการคิดต่างๆ

การที่จะสอนฝึกหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องใดๆก็ตามสิ่งสำคัญที่สุดก็คือผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในสาระหรือสิ่งที่จะสอนหากสาระที่จะสอน/ฝึกทักษะ/กระบวนการคิดผู้สอนก็ต้องมีความเข้าใจว่าทักษะ/กระบวนการคิดที่จะสอน/ฝึกนั้นคืออะไรซึ่งความยากของเรื่องนี้ก็อยู่ตรงที่สาระเกี่ยวกับทักษะการคิดนี้มีลักษณะเป็นสาระที่ไม่ใช่ “เนื้อหา” แต่เป็นสาระที่มีลักษณะเป็น “กระบวนการ” ดังนั้นผู้สอนจึงต้องเข้าใจความหมายและกระบวนการหรือขั้นตอนของการคิดลักษณะต่างๆซึ่งมีอยู่หลากหลายเสียก่อนจึงจะสามารถพิจารณาตัดสินใจได้ว่าจะบูรณาการอะไรลงไปตรงไหนอย่างไรจึงจะเหมาะสมและบรรลุผลตามต้องการ

ขั้นที่ 2 : การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ขั้นนี้เป็นขั้นตอนปรกติในการวางแผนการสอนซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรและกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ตอบสนองต่อมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรซึ่งหากมีความประสงค์จะบูรณาการทักษะการคิดให้เห็นเด่นชัดหรือเพิ่มมากขึ้นแล้วก็ควรระบุทักษะการคิดที่ต้องการบูรณาการเข้าไปในจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วย

ขั้นที่ 3 : การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้

การกำหนดเนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดเป็นขั้นตอนปรกติของการวางแผนการสอนโดยทั่วไปซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องทำอยู่แล้วแต่ในที่นี้ขอย้ำความสำคัญให้มีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้สอนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่จะสอนและสามารถเลือกที่เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมิใช่เป็นเพียงไปยกเนื้อหาจากแหล่งต่างๆมาใช้โดยยังไม่ได้วิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจและขาดการพิจารณาถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของตน

ขั้นที่ 4 : การกำหนดทักษะการคิดที่ควรบูรณาการ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากการดำเนินการวางแผนการสอนตามปรกติการพิจารณาวิเคราะห์หาทักษะการคิดที่เหมาะสมจะบูรณาการในการสอนเนื้อหาสาระที่กำหนดและสามารถนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายที่ต้องการการพิจารณาในขั้นนี้ก็คือการตอบคำถามสำคัญว่า

- ทักษะการคิดอะไรที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สาระต่างๆได้ดีและเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดหรือ

- ในการเรียนรู้สาระต่างๆที่กำหนดเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดผู้เรียนควรใช้ทักษะการคิดอะไรบ้างจะเห็นได้ว่าการจะตอบคำถามนี้ได้ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะ/ประเภทของการคิดที่มีอยู่หลากหลายซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนควรดำเนินการเป็นอันดับแรก

ขั้นที่ 5 : การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการกระบวนการคิด

เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วว่าผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดอะไรในการเรียนรู้สาระต่างๆที่กำหนดผู้สอนก็ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ทักษะการคิดนั้นๆในการเรียนรู้การให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดหมายถึง

การให้ผู้เรียนดำเนินการคิดตามกระบวนการ/ขั้นตอนของการคิดแบบนั้นๆ³⁷ ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าการคิดลักษณะต่างๆมีกระบวนการ/ขั้นตอนการคิดอย่างไรกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะการคิดต่างๆนั้นโดยทั่วไปมี 2 แบบคือ

ก. กิจกรรมบูรณาการทักษะการคิดแบบนิรนัย (deductive) กิจกรรมแบบนี้มีลักษณะเป็นการสอนวิธีคิดหรือกระบวนการคิดให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจก่อนแล้วให้ผู้เรียนฝึกใช้ทักษะการคิดนั้นๆในการเรียนรู้สาระที่กำหนดหรือเป็นการฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดนั้นๆโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนดำเนินการคิดตามขั้นตอนการคิดที่เหมาะสมของทักษะการคิดที่ต้องการฝึกฝนผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้วิธีการคิดแบบนั้นๆควบคู่ไปกับการเรียนรู้สาระต่างๆ

ข. กิจกรรมบูรณาการทักษะการคิดแบบอุปนัย (inductive) กิจกรรมแบบนี้มีลักษณะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์จริงผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนดำเนินการคิดไปตามความคิดความสามารถของตนแล้วใช้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนนำไปสู่ความเข้าใจว่าการดำเนินการคิดที่เหมาะสมควรเป็นเช่นไรโดยผู้สอนทำหน้าที่กระตุ้นการคิดและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดนั้นๆ

ขั้นที่ 6: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (ด้านการคิด)

เมื่อมีการบูรณาการทักษะการคิดในการเรียนรู้ทักษะการคิดที่บูรณาการนั้นย่อมถือเป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์การเรียนรู้ซึ่งก็ควรต้องมีการวัดและประเมินผลว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์นั้นเพียงใดการเรียนรู้ด้านการคิดนั้นแสดงผลให้เห็นได้หลายทางดังนี้

ก. แสดงออกทางผลของการคิด

ผลของการคิดอาจเป็นสาระความคิดเห็นคะแนนผลสัมฤทธิ์ผลงานชิ้นงานการกระทำหรือการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆที่เป็นผลิตผลของการคิดของผู้คิดผลงานที่ผ่านการคิดมาแล้วย่อมสะท้อนความสามารถทางการคิดของผู้คิดซึ่งสามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือต่างๆเช่นแบบสอบถามแบบสำรวจแบบสังเกตพฤติกรรมแบบทดสอบ

ข. แสดงออกทางกระบวนการคิด

กระบวนการหรือขั้นตอนที่คิดใช้ในการคิดเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงทักษะการคิดหรือความชำนาญในการดำเนินการคิดของผู้คิดเครื่องมือที่ใช้ในการวัดทักษะการคิดจึงมุ่งไปที่การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิธีคิดหรือกระบวนการดำเนินการคิดของผู้คิดมิใช่ดูที่สาระหรือผลผลิตของการคิดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจมีลักษณะเป็นแบบทดสอบซึ่งผู้สอนสามารถพัฒนาขึ้นใช้เพื่อวัดกระบวนการคิดที่ฝึกใช้แก่ผู้เรียนเนื่องจากการวัดกระบวนการคิดเป็นเรื่องค่อนข้างยากจึงได้มีนักวิชาการนักวิจัยและนักจิตวิทยาจำนวนหนึ่งที่มีความสนใจช่วยสร้างแบบสอบหรือแบบวัดทักษะการคิดบางด้านขึ้นมาแล้วดำเนินการทดลองและพัฒนาจนกระทั่งได้เป็นแบบวัดหรือแบบสอบมาตรฐานสามารถใช้วัดทักษะการคิดและได้ผลน่าเชื่อถือผู้สอนสามารถสืบค้น

³⁷

สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/edreformudom.pdf.

แสวงหาเครื่องมือเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนหรือการวิจัยของตนได้นอกจากวิธีใช้เครื่องมือที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแล้วการวัดผลจากการปฏิบัติจริง (Authentic assessment) ก็สามารถทำได้ เช่นการสังเกตกระบวนการทำงานการแก้ปัญหาการกระทำและการปฏิบัติต่างๆข้อมูลที่ได้สามารถบ่งชี้ทักษะการคิดหรือกระบวนการคิดของผู้คิดได้เช่นกัน

ค. แสดงออกทางคุณลักษณะส่วนบุคคล

เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการคิดของผู้เรียน³⁸ก็คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยของความ เป็นนักคิดเช่นเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ชอบแสวงหาความรู้ช่างสงสัยชอบคิดชอบถามชอบอ่านชอบแสดงความคิดเห็น คุณสมบัติเหล่านี้ย่อมติดตัวผู้เรียนตลอดไปและจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดชีวิตการวัดผลทางด้านนี้จึงต้องอาศัยเครื่องมือที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะเจตคติและ พฤติกรรมของผู้คิดเช่นแบบสำรวจแบบวัดเจตคติด้านต่างๆแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินตนเองการ วัดผลต้องอาศัยเครื่องมือต่างๆที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการส่วนการประเมินนั้นต้อง อาศัยเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในการตัดสินผล

ผู้เขียนจึงเล็งเห็นปัญหาและมีความต้องการที่จะส่งเสริมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ของ ผู้เรียนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่กล่าวไว้ว่าสถานศึกษาควรจัด กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มา ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น³⁹ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมการแสวงหาและ ค้นพบความรู้ด้วยตนเองประกอบการประเมินตามสภาพจริงเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้ แนวคิดของมาร์ซาโน⁴⁰ ซึ่งมีทักษะ 5 ทักษะได้แก่การจำแนกการจัดหมวดหมู่การสรุปอ้างอิงการประยุกต์ใช้ ความรู้และการคาดการณ์ ดังนั้นการจัดกิจกรรมทักษะศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงขอ เสนอขั้นตอนหลักวิธีการจัดกิจกรรมทักษะศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีทัศนศึกษา

ขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีทัศนศึกษาสามารถสรุปได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

1. **ขั้นก่อนการไปศึกษานอกสถานที่** เป็นขั้นที่จะต้องวางแผนและเตรียมการต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ผู้สอนและผู้เรียนวางแผนร่วมกันในเรื่องวัตถุประสงค์ สถานที่ที่จะไป การเดินทาง สิ่งที่จะไปศึกษา วิธี การศึกษา ค่าใช้จ่าย กำหนดการเดินทาง และหน้าที่ความรับผิดชอบ

³⁸ ทิศนา ขัมมณีและคณะ. การนำเสนอรูปแบบเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูงของนิสิตนักศึกษาครูระดับปริญญาตรีสำหรับหลักสูตร ครุศึกษา.รายงานวิจัย. (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549).หน้า 49.

³⁹ กระทรวงศึกษาธิการ.กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>.

⁴⁰ ปรียานุช สดาวรรณ. “การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน”. **ปริญญาณิพนธ์กศ.ค. การบริหารการศึกษา**. (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548) .หน้า 27 อ้างอิงจาก Marzano. 2001: 11-12.

2. **ขั้นระหว่างการศึกษาออกสถานที่** ผู้สอนและผู้เรียนเดินทางไปยังสถานที่เป้าหมายเป็นขั้นที่ดำเนินการตามแผนที่ได้เตรียมการมา โดยผู้เรียนศึกษาสิ่งต่าง ๆ ในสถานที่นั้นตามกระบวนการหรือวิธีการศึกษาที่วางแผนไว้

3. **ขั้นหลังจากการศึกษาออกสถานที่** เป็นขั้นสรุปอภิปรายและสรุปผลการศึกษาออกสถานที่ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะต้องกระทำภายหลังจากกลับจากการศึกษาออกสถานที่แล้ว

การเตรียมตัวของผู้สอน

1. ขั้นศึกษาข้อมูลและเตรียมการเบื้องต้น ได้แก่

1.1 สำรวจความสนใจและความต้องการเบื้องต้นตามความเหมาะสมและความชอบของนักเรียน โดยอาจมีการให้ชมสไลด์ รูปภาพหรือภาพยนตร์เกี่ยวกับสถานที่ที่จะไปศึกษาเป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาออกสถานที่ควรมีความเหมาะสมกับวัย และระดับชั้นด้วย

1.2 กำหนดจุดประสงค์และกิจกรรมการศึกษาออกสถานที่ ซึ่งจุดประสงค์ในการจัดศึกษาออกสถานที่แต่ละกลุ่มนั้น อาจมีความแตกต่างกัน ดังนั้นควรให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรและตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียน

1.3 วางแผนและเตรียมงานเบื้องต้นหลังจากกำหนดวัตถุประสงค์ และกำหนดกิจกรรมแล้ว ซึ่งครูอาจเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนภายใต้คำแนะนำของครู สำหรับขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะต้องทำในขั้นการวางแผนและการเตรียมงานขั้นต้น มีดังนี้

ศึกษาระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพานักเรียนไปศึกษาออกสถานที่ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องตามระเบียบ มีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และรายละเอียดในการศึกษาออกสถานที่ เช่น ศึกษาความเป็นไปได้ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่สำคัญ โบราณสถานและ บุคคลสำคัญ เป็นต้น ถ้าเป็นการพบปะบุคคลสำคัญ หรือบุคคลตัวอย่าง จะต้องพิจารณาว่าควรจะเชิญมาที่โรงเรียน หรือพานักเรียนออกไปพบอย่างไรจะเหมาะสมกว่ากัน พิจารณาสถานที่ตั้ง ระยะทาง สภาพภูมิประเทศ ซึ่งในบางครั้งผู้เสนอโครงการจะต้องไปสำรวจก่อน หรือศึกษาจากเอกสารของหน่วยงานนั้นๆ เพื่อให้ผู้เสนอโครงการมีความรู้เรื่องแผนที่เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยในการวางแผนเส้นทางการเดินทางได้ง่ายยิ่งขึ้น สถานที่พักแรม วัน เวลา และระยะเวลาในการเดินทาง จุดนัดพบต่าง ๆ ลักษณะของเส้นทางคมนาคม พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง สภาพภูมิอากาศและฤดูกาล เทศกาลต่าง ๆ ที่ควรหลีกเลี่ยง กลุ่มเป้าหมาย และจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้น

2. ขั้นวางแผนและเตรียมการ

2.1 วางแผนกิจกรรม เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงานโครงการศึกษาออกสถานที่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นระยะใกล้หรือระยะไกล อาจจะใช้วิธีร่างหนังสือติดต่อสถานที่ให้หัวหน้าสถานศึกษา ที่ผู้เสนอโครงการต้นสังกัดลงนามพร้อมกับการขออนุมัติโครงการได้

2.2 วางแผนบุคลากร เพื่อหาบุคลากรที่เหมาะสมกับหน้าที่แต่ละฝ่าย

2.3 ติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาหน่วยงานหลักที่สำคัญที่สุดก่อน เกี่ยวกับช่วงเวลา
หน่วยงานนั้น ๆ สะดวก สำหรับแหล่งเรียนรู้อยู่หรือนั้นอาจจะใช้แหล่งอื่นเสริมได้ เมื่อบางสถานที่เกิดขัดข้อง ซึ่ง
การติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ นั้นจะต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

- วันที่ และเวลาที่จะไปถึง
- จุดประสงค์ของการไป
- ระบุจำนวนผู้เรียน และอาจารย์ผู้ควบคุม ระดับชั้น วิชาที่เรียนหรือวิชาเอกเป็นต้น
- เนื้อหาเฉพาะบางอย่างที่นักเรียนต้องการทราบ
- ช่วงระยะเวลาของการศึกษา ณ สถานที่แห่งนั้น

ในกรณีที่ เป็นหน่วยงานของต่างประเทศ อาจจะต้องใช้หนังสือในการตอบรับของหน่วยงานนั้น
ประกอบการพิจารณาโครงการ โดยอาจจะมีผลต่อการศึกษาออกสถานที่บ้าง เช่น ถ้ามีหนังสือตอบรับ จึงจะ
ใช้คำว่า “ศึกษาดูงาน” ได้ แต่ถ้าไม่มีหนังสือตอบรับจะต้องใช้คำว่า “ทัศนศึกษา” แทน แม้จะดูว่าต่างกันไม่
มาก แต่จะมีผลต่อการยกเว้นค่าธรรมเนียมในการทำหนังสือเดินทางของอาจารย์ผู้ควบคุมดูแล

2.4 จัดทำรายละเอียดในการเดินทางหรือตารางกิจกรรม และตรวจสอบเส้นทางเดินทางอีกครั้ง

2.5 วางแผนงบประมาณ

2.6 ขออนุมัติผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ตามระเบียบว่าด้วยการพานักเรียน นิสิต นักศึกษาออก
นอกสถานที่ ซึ่งขั้นตอนนี้อาจใช้หนังสือตอบรับของหน่วยงานแนบได้ด้วย

2.7 ขออนุญาตผู้ปกครอง

- แจ้งความประสงค์ให้ผู้ปกครองของนักเรียนทราบ และขออนุญาต
ผู้ปกครองเรื่องการพานักเรียน นิสิต นักศึกษา ศึกษานอกสถานที่

- แจ้งกำหนดการ รายละเอียดในการเดินทางและค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองทราบ
- อาจใช้ใบสมัครของนักเรียน ที่มีคำอนุญาต หรือคำรับรองของผู้ปกครองอยู่ในชุดเดียวกัน

2.8 เตรียมเอกสารที่ใช้ในการเดินทาง เช่น หนังสืออนุญาตให้เข้าชมสถานที่ กำหนดการเดินทางและ
หนังสือเดินทาง เป็นต้น

2.9 เตรียมเกี่ยวกับยานพาหนะ

- การติดต่อยานพาหนะควรทำสัญญาให้แน่นอนอย่างละเอียด
- เลือกคนขับรถที่มีความชำนาญในการขับรถ และเส้นทางที่จะไป ตลอดจนสามารถ
แก้ปัญหาเรื่องเครื่องยนต์ได้ในกรณีที่จำเป็น

- ขนาดของรถต้องเพียงพอต่อจำนวนคนที่จะไป
- จัดทำป้ายติดไว้ข้างรถว่าโรงเรียนอะไร จะไปไหน

2.10 ควรจัดหาผู้นำทางที่ชำนาญ หรือมีมัคคุเทศก์แนะนำ

ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดอัตราส่วนระหว่างอาจารย์ผู้ควบคุมกับ
นักเรียน เป็นอัตราส่วน 1: 30 ก็ตาม แต่ถ้าจะให้สัมฤทธิ์ผลมาก ๆ ควรให้อัตราร่วมเป็นผู้ควบคุม 1 คนต่อ
จำนวนนักเรียน 6 – 8 คน

2.11 ประชุมนักเรียนหรือปฐมนิเทศนักเรียนที่ร่วมโครงการโดยมีวัตถุประสงค์:-

- เพื่อให้ให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของการศึกษานอกสถานที่อีกครั้ง
- เพื่อซักซ้อมปัญหา ความเข้าใจต่าง ๆ ให้ตรงกัน สรุปเนื้อหาเพื่อเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า
- เพื่อทราบจุดนัดพบหรือจุดเริ่มต้นของการเดินทาง และจุดหมายปลายทางที่แน่นอน
- เพื่อให้ทุกคนทราบการปฏิบัติตนในการเดินทางและระหว่างการเดินทางไปศึกษานอกสถานที่

รวมถึงระเบียบวินัยต่าง ๆ

- แจงรายละเอียดเกี่ยวกับที่พัก และมารยาทที่ควรปฏิบัติก่อนออกจากที่พัก เช่นควรแสดงความขอบคุณต่อเจ้าของที่พัก

- วางแผนด้านความปลอดภัย โดยอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละประมาณ 5 – 10 คน คอยตรวจสอบกันเอง หรือทำกิจกรรมด้วยกัน หรืออาจใช้ระบบคู่หู (Buddy System)

- กำหนดเครื่องแต่งกายของนักเรียนที่เหมาะสม

- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบของนักเรียน

2.12 ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันในเรื่องเป้าหมาย และเรื่องที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก่อนออกเดินทาง

บทบาทผู้สอน

1. ครูต้องช่วยนักเรียนในส่วนที่นักเรียนต้องการหาคำตอบ ซึ่งครูอาจจะบอกจุดที่สนใจ และคำถามที่ต้องการทราบไปยังมีคฤศเทศก์ นอกจากนี้ครูควรช่วยแนะนำให้นักเรียนรู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น

2. ครูต้องประสานงานให้หัวหน้าคณะ หรืออาจารย์ผู้ควบคุมได้พบปะกับหัวหน้าคณะที่มาต้อนรับ หรือหัวหน้าสถานที่ก่อน

3. ครูต้องดูแลเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน เช่น อาหารที่รับประทานต้องสะอาด ไม่ให้นักเรียนสัมผัสกับอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กำลังทำงานอยู่ก่อนได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่หรือวิทยากร นอกจากนี้ยังควรมีการเตรียมอุปกรณ์การปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้พร้อมด้วย

4. พยายามสนับสนุนให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ เช่น เปิดโอกาสให้ถามคำถาม และตอบหรือแสดงความคิดเห็น

5. เตรียมของที่ระลึกและคำกล่าวขอบคุณ พร้อมทั้งจัดให้มีตัวแทนแสดงความขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องในการศึกษานอกสถานที่ครั้งนี้ทุกฝ่าย

6. จัดให้มีการอภิปราย หรือสัมมนาเพื่อสรุปและประเมินผลการจัดการศึกษานอกสถานที่ตามเป้าหมาย ประเมินผลวิธีการจัดและประเมินผลการทำงานของบุคลากรในแต่ละฝ่าย เป็นต้น

7. ให้นักเรียนทำรายงาน และสรุปผลที่ได้จากการศึกษานอกสถานที่ โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และความรู้ต่าง ๆ ในการศึกษานอกสถานที่กันในกลุ่ม และควรเน้นประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ได้รับ

8. จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับประสบการณ์มา เช่น อาจจะเป็นการเขียนบทความ ภาพถ่ายแสดงเรื่องราว การจัดบอร์ด เป็นต้น เพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนห้องอื่น ๆ ด้วย

9. ครูควรบันทึกผลการไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อใช้เป็นแหล่งทรัพยากรการสอนในโอกาสต่อไป

บทบาทของผู้เรียน

1. ควรศึกษาเนื้อหา หรือคิดประเด็นที่น่าสนใจจากสถานที่ที่จะไปมาล่วงหน้า
2. ควรไปให้ตรงเวลานัด พร้อมทั้งเตรียมความพร้อม เช่น เครื่องเขียน เครื่องแต่งกาย เป็นต้น
3. ต้องเชื่อฟังหัวหน้ากลุ่ม ครู หรือมัคคุเทศก์
4. ระมัดระวังเรื่องความปลอดภัย มารยาทในการฟังบรรยายจากมัคคุเทศก์

หรือการเข้าชมสถานที่ต่าง ๆ ต้องมีความสำรวม

5. ควรจดบันทึกประเด็นที่สำคัญ และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น
6. ระมัดระวังทรัพย์สินของตนเอง สำรวจทุกครั้งก่อนลุกไปที่อื่น
7. ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

ข้อดี และข้อจำกัดของวิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา

ข้อดีของการไปทัศนศึกษา

1. เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริง มีการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและความเป็นจริงนอกห้องเรียน
2. เป็นวิธีสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกทักษะต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น ทักษะ การวางแผน ทักษะ การประสานงาน ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการแสวงหาความรู้ นอกจากนั้นยังส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความ รับผิดชอบ ความสามัคคีและความเสียสละ เป็นต้น
3. เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และมีความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น

ข้อจำกัดของการไปทัศนศึกษา

1. เป็นวิธีสอนที่ย่างยากสำหรับผู้สอน เนื่องจากต้องมีการเตรียมการติดต่อประสานงานการจัดการ และรับผิดชอบงานหลายด้าน
2. เป็นวิธีสอนที่มีค่าใช้จ่ายสูง ใช้เวลามาก และมีความเสี่ยง อาจเกิดอันตรายระหว่างการเดินทางได้
3. เป็นวิธีสอนที่อาจเกิดผลไม่คุ้มค่า หากการจัดการและกระบวนการศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร
4. หากมีผู้เรียนจำนวนมาก ผู้สอนอาจจะดูแลไม่ทั่วถึง ควรจะมีผู้ช่วยคอยดูแลความเรียบร้อยของผู้เรียนด้วย

ข้อควรระวังในการจัดทัศนศึกษา

- การจัดทัศนศึกษานั้น ๆ ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่
- ผลที่ได้รับคุ้มค่างับการเสียเวลา ค่าใช้จ่าย การเสี่ยงต่อความปลอดภัย มากน้อยเพียงไร
- ไม่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนรูปแบบอื่น ๆ ที่จะให้ ประสิทธิภาพกว่าการจัดทัศนศึกษา

ข้อพึงปฏิบัติในการทัศนศึกษา

1. เตรียมสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเดินทางให้รอบคอบเรียบร้อย เช่น กำหนดการ เดินทาง เสี่ยงอาหาร ยาประจำตัว เครื่องใช้ที่คิดว่าจำเป็นต้องใช้ ไม่ควรนำสิ่งของ ที่มีค่าติดตัวไป
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาข้อมูลและทำความเข้าใจ ได้เร็วขึ้น
3. ช่วยกันอนุรักษ์แหล่งที่จะไปทัศนศึกษา เช่น ไม่ขีดเขียนตามสถานที่ต่าง ๆ ไม่จัดและ แกะทำลาย สิ่งสวยงาม ไม่ทิ้งขยะเกล็ดเกลื่อน
4. แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่
5. ระมัดระวังกิจกรรมการยาท มิให้เป็นการขาดความเคารวต่อปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ หรือ รบกวนสร้างความเดือนร้อนแก่ผู้อื่น
6. ในการเดินทางเป็นหมู่คณะ ควรรักษาความสามัคคีและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
7. ตรงต่อเวลาและกำหนดนัดหมาย กรณีที่มีความจำเป็นอาจจะยืดหยุ่นได้ตามสมควร
8. ปฏิบัติตามระเบียบของกลุ่มและสถานที่ที่ทัศนศึกษา
9. ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างการเดินทาง
10. ควรระมัดระวังความปลอดภัยกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งของตนเองและเพื่อน เช่น ไม่ควรลงจากรถ ก่อนรถจะจอดสนิท ไม่ควรเล่นหรือผลักรันบนรถ
11. ควรระมัดระวังความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม
12. ควรระมัดระวังความปลอดภัยของกลุ่ม เพราะอาจส่งผลต่อการไปทัศนศึกษาในครั้งต่อไป

วิธีการหาความรู้และประสบการณ์จากการไปทัศนศึกษา

1. สังเกตสิ่งรอบตัว พร้อมจดบันทึก
2. สนใจฟังคำบรรยายของวิทยากร
3. เมื่อต้องการความรู้เพิ่มเติม ควรซักถามวิทยากร
4. ถ้ามีกล้องถ่ายรูป ควรถ่ายภาพที่น่าสนใจไว้

การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่เรียกว่า การทัศนศึกษา⁴¹ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ จัดเป็นวิธีการสอนประเภทกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ผ่านการเดินทางไปศึกษาหาความรู้นอกโรงเรียน⁴² เป็นวิธีการสอนที่ครูผู้สอน จะต้องนำผู้เรียนออกไปศึกษา แสวงหาความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ผ่านประสบการณ์จริง ประจักษ์ด้วยตาตนเอง และได้รับความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ณ สถานที่จริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้ในห้องเรียน

⁴¹ สมสิทธิ์ จิตรสถาพร. เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. พิมพ์ครั้งที่ 4. (ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, 2551). หน้า 16 – 18.

⁴² วิจารย์ พานิช. การศึกษาไทย 2552 - 2553 สู่เส้นทางแห่งอาจารย์บุชา “ครูเพื่อศิษย์” (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริม การจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2552). หน้า 22.

มาบูรณาการกับท้องถิ่นและชุมชน เสริมสร้างการรู้จักความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้การจัดทัศนศึกษา ยังช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เราอารมณ์ผู้เรียนเป็นอย่างมาก เป็นวิธีสอนที่เชื่อมโยงความรู้ที่เป็นวิชาการเข้ากับสภาพความเป็นจริง ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง และสามารถจดจำการเรียนรู้ได้อย่างยาวนาน เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงจึงนำเสนอตัวอย่างโครงการจัดทัศนศึกษา ดังนี้

ตัวอย่าง

โครงการทัศนศึกษา

สนองผลผลิต	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
กิจกรรม	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
สอดคล้อง	ประเด็นยุทธศาสตร์ พัฒนาผู้เรียนรู้ด้วยการทัศนศึกษา
เป้าประสงค์	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงสามารถให้บริการองค์ความรู้สู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ
ตัวชี้วัดเป้าประสงค์	ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์และสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
กลยุทธ์	19 ร้อยละของโครงการที่ส่งเสริมและเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ตอบสนอง	องค์ประกอบที่ 2 การผลิตบัณฑิต
	ตัวบ่งชี้ 2.7 : ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนตาม คุณลักษณะของบัณฑิต
ลักษณะโครงการ	โครงการต่อเนื่อง
ผู้รับผิดชอบ	พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล
แหล่งเงินงบประมาณ	
ระยะเวลาดำเนินการ	1 ตุลาคม 25... – 31 มีนาคม 25...

1. หลักการและเหตุผล

ในการจัดการพัฒนาการเรียนในปัจจุบันนั้น มุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมผู้เรียนเกิดทักษะ เกิดประสบการณ์ และเป็นการส่งเสริมพัฒนาด้านสติปัญญา เจตคติ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดรู้ข่าวสารสารสนเทศ เป็นคนหูตากว้างไกล มีวิสัยทัศน์ ก้าวทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกระบวนการศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์โดยการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้บัณฑิตเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน วัด โรงเรียน เยี่ยมชมสัมผัสสถานที่และดูการปฏิบัติในสถานการณ์จริงภายใต้การเรียนรู้ที่แฝงด้วยความหมายที่หลากหลายตามความสามารถในการเรียนรู้ของนิสิตแต่ละคน โดยการจัดทำรายงานสภาพที่เห็นออกมาเป็นข้อความอันเป็น

ทักษะการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทั้งการดู การฟัง การพูด การเขียน และความคิดสร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้ตามนัยนี้มีความหมายที่เปิดกว้างทั้งที่เป็นธรรมชาติ สถานที่ที่สร้างสรรค์ด้วยแรงงานมนุษย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ สถานที่ท่องเที่ยว และอื่น ๆ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อความรู้ ทักษะและสุนทรียภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่อไปในอนาคตข้างหน้า

2. วัตถุประสงค์

2.1 ผลผลิต (Output)

2.1.1 เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะที่ดี มีหุดากว้างไกล รู้ทันเหตุการณ์

2.1.2 เพื่อส่งเสริมให้เกิดความคิด ความสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสม

2.1.3 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนบรรยากาศ ในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้รับประสบการณ์ตรง

2.2 ผลลัพธ์ (Out comes)

2.2.1 นิสิตมีสุขภาพจิตแจ่มใส มีสติปัญญาเพิ่มขึ้น

2.2.2 นิสิตมีวิสัยทัศน์ ก้าวทันต่อเหตุการณ์ ข่าวสารสนเทศและเทคโนโลยีต่าง ๆ

2.2.3 นิสิตมีความสุข เป็นคนดี เก่ง และอยู่ร่วมกับสังคมได้

3. เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

1. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่ 4 รู้ทัน เป็นคนหุดากว้างไกล มีวิสัยทัศน์ ก้าวทันเทคโนโลยี สมัยใหม่

2. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่ 4 ได้เปลี่ยนบรรยากาศจากโรงเรียนไปสู่สถานที่ภายนอกทำให้ ได้รับรู้ประสบการณ์ตรงและเกิดความกระตือรือร้นในการศึกษาวิชาความรู้

3. นิสิตครุศาสตร์ชั้นปีที่ 4 กล้าคิด กล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีและมีความสุข

เชิงคุณภาพ

1. นิสิตเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทันต่อเหตุการณ์ ข่าวสารต่าง ๆ

2. นิสิตได้เปลี่ยนบรรยากาศ ได้ประสบการณ์ตรง

3. นิสิตได้ตัดสินใจ ได้แก้ไข้ปัญหา เป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีสุข และเข้าร่วมกับหมู่คณะได้

ตัวชี้วัดของโครงการ

1.ผู้เข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 90

2.ความพึงพอใจ ร้อยละ 90 ในการเข้าร่วมกิจกรรม

4. กิจกรรม

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาเนิงาน	ผู้รับผิดชอบ
1	เสนอโครงการ	ตุลาคม 25...	
2	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน	ตุลาคม 25...	
3	ประชุมวางแผน	พฤศจิกายน 25...	
4	ดำเนินการตามแผน	ธันวาคม 25...	
5	ไปทัศนศึกษานอกสถานที่	สิงหาคม 25...	
6	การประเมินผล / ติดตามผล	กันยายน 25...	

5. งบประมาณที่ใช้

เงินงบประมาณ	7,000 บาท
เงินนอกงบประมาณ	- บาท
รวมทั้งสิ้น	7,000 บาท

รายการ / กิจกรรม / คำชี้แจง / ในการใช้งบประมาณ	งบดำเนินงาน		
	ค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ		
	ค่าตอบแทนวัสดุ	ค่าใช้สอย	ค่าวัสดุรายหัว
1. ค่าพาหนะ			5,000
2. ค่าอาหาร			1,000
3. ค่าเอกสาร			
4. ค่าของที่ระลึก			500
5. อื่น ๆ			130
รวมงบประมาณทั้งสิ้น	7,000		

6. การประเมินผล

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จกิจกรรม ทักษะศึกษานอกสถานที่	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
1. นิสิตได้ไปทัศนศึกษานอกสถานที่	สังเกต	แบบสอบถาม
2. นิสิตได้สัมผัสสถานที่ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เกิดประสบการณ์ตรง	สัมภาษณ์	แบบสัมภาษณ์
3. นิสิตมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ก้าวทันเหตุการณ์ต่าง ๆ	สัมภาษณ์	แบบสัมภาษณ์

ลงชื่อ

ผู้เสนอโครงการ

(.....)

หัวหน้าโครงการ

ลงชื่อ

ผู้เห็นชอบโครงการ

(.....)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี

ลงชื่อ

ผู้อนุมัติโครงการ

(.....)

รองอธิการบดีวิทยาเขตอุบลราชธานี

การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี

การจัดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา⁴³ ได้แบ่งออกเป็น 3 ด้านที่มีความสำคัญ เกี่ยวข้องกันคือ ตัวอาจารย์ หน่วยงานองค์กร และกระบวนการ และจากการประเมินผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์(KM) และมีการสรุปประเด็นจากการทัศนศึกษา เพื่อนำไปใช้ต่อไป การจัด KM ซึ่งผู้สอนต้องนำผลการจัดการความรู้ไปวางแผนในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการทั้งในการกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการให้ชัดเจนเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ พัฒนาการจัดกิจกรรมของอาจารย์ พัฒนาศักยภาพผู้เรียนและการประกันคุณภาพต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติว่าสามารถผลิตบัณฑิตคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณสมบัตินักศึกษาที่พึงประสงค์ ดังนี้

คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์⁴⁴

- (1) มีคุณธรรม จริยธรรม ถ่อมตนและทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี รับผิดชอบต่อตนเอง วิชาชีพและสังคม
- (2) มีความรู้พื้นฐานในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถประยุกต์ได้อย่างเหมาะสมในการประกอบวิชาชีพ และศึกษาต่อในระดับสูง
- (3) มีความรู้ทันสมัย ใฝ่รู้ และมีความสามารถพัฒนาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางานและพัฒนาสังคม
- (4) คิดเป็น ทำเป็น และเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม
- (5) มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทักษะการบริหารจัดการและทำงานเป็นหมู่คณะ
- (6) รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- (7) มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในการสื่อสารและใช้เทคโนโลยีได้ดี
- (8) มีความสามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้ ออกแบบ พัฒนา ติดตั้ง และปรับปรุงระบบคอมพิวเตอร์ให้สามารถแก้ไขปัญหาขององค์กรหรือบุคคลตามข้อกำหนด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการทำงาน
- (9) สามารถวิเคราะห์ผลกระทบของการประยุกต์คอมพิวเตอร์ต่อบุคคล องค์กร และสังคม รวมทั้งประเด็นทางด้านกฎหมายและจริยธรรม
- (10) มีความสามารถเป็นที่ปรึกษาในการใช้งานระบบคอมพิวเตอร์ในองค์กร
- (11) มีความสามารถบริหารระบบสารสนเทศในองค์กร

⁴³ พจนา ทรัพย์สมาน. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554). หน้า 23 - 25.

⁴⁴ คณะกรรมการอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.mua.go.th>.

(12) มีความสามารถในการพัฒนาโปรแกรมขนาดเล็กเพื่อใช้งานได้
นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมทักษะศึกษา ดังกล่าวยังต้องให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

มาตรฐานผลการเรียนรู้⁴⁵ ควรสะท้อนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ได้ ประกอบด้วย

1. คุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral)

- 1) ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ และซื่อสัตย์สุจริต
- 2) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- 3) มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตาม สามารถทำงานเป็นทีม และสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งและลำดับความสำคัญ
- 4) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 5) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม
- 6) สามารถวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้คอมพิวเตอร์ต่อบุคคล องค์กรและสังคม
- 7) มีจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ

2. ความรู้ (Knowledge)

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญในเนื้อหาสาขาวิชาที่ศึกษา
- 2) สามารถวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจและอธิบายความต้องการทางคอมพิวเตอร์ รวมทั้งประยุกต์ความรู้ ทักษะ และการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหา
- 3) สามารถวิเคราะห์ ออกแบบ ติดตั้ง ปรับปรุงและ/หรือประเมินระบบองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบคอมพิวเตอร์ให้ได้ตรงตามข้อกำหนด
- 4) สามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการและวิวัฒนาการคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการนำไปประยุกต์
- 5) รู้ เข้าใจและสนใจพัฒนาความรู้ ความชำนาญทางคอมพิวเตอร์อย่างต่อเนื่อง
- 6) มีความรู้ในแนวกว้างของสาขาวิชาที่ศึกษาเพื่อให้เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลง และเข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- 7) มีประสบการณ์ในการพัฒนาและ/หรือการประยุกต์ซอฟต์แวร์ที่ใช้งานได้จริง
- 8) สามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาที่ศึกษากับความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills)

- 1) คิดอย่างมีวิจารณญาณและอย่างเป็นระบบ
- 2) สามารถสืบค้น ตีความ และประเมินสารสนเทศ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 3) สามารถรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ และสรุปประเด็นปัญหาและความต้องการ
- 4) สามารถประยุกต์ความรู้และทักษะกับการแก้ไขปัญหาทางคอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสม

⁴⁵

กระทรวงศึกษาธิการ.กอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>.

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills Responsibility)

- 1) สามารถสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศกับกลุ่มคนหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) สามารถให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในบทบาทของผู้นำ หรือในบทบาทของผู้ร่วมทีมทำงาน
- 3) สามารถใช้ความรู้ในศาสตร์มาชี้นำสังคมในประเด็นที่เหมาะสม
- 4) มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองและรับผิดชอบงานในกลุ่ม
- (5) สามารถเป็นผู้ริเริ่มแสดงประเด็นในการแก้ไขสถานการณ์ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม พร้อมทั้งแสดงจุดยืนอย่างพอเหมาะทั้งของตนเองและของกลุ่ม
- (6) มีความรับผิดชอบการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของตนเองและทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis Communication and Information Technology Skills)

- (1) มีทักษะในการใช้เครื่องมือที่จำเป็นที่มีอยู่ในปัจจุบันต่อการทำงานที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
- (2) สามารถแนะนำประเด็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้สารสนเทศทางคณิตศาสตร์หรือการแสดงสถิติประยุกต์ต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องอย่างสร้างสรรค์
- (3) สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งปากเปล่าและการเขียน พร้อมทั้งเลือกใช้รูปแบบของสื่อการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม
- (4) สามารถใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสารอย่างเหมาะสม

กลยุทธ์การสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษา

กลยุทธ์การสอน การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นลักษณะที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ⁴⁶ มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักของแต่ละวิชาและแนะนำให้ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้า หรือทำความเข้าใจประเด็นที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษาเน้นการได้มาซึ่งทฤษฎีและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในเชิงวิเคราะห์ และชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในธรรมชาติให้ผู้เรียนได้ทำการทดลองปฏิบัติการจริงและมีโอกาสใช้เครื่องมือด้วยตนเอง ในกระบวนการเรียนการสอน มีการมอบหมายงานเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ รู้จักวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีการพัฒนาค้นคว้าหาความรู้แล้วมาเสนอเพื่อสร้างทักษะในการอธิบายและนำเสนอ

นอกจากนั้น ยังสอดแทรกเนื้อหา/กิจกรรมที่ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมทัศนศึกษา จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ ทักษะในการทดลองวิจัยและการแก้ปัญหา มีความรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจ มีทักษะในการนำเสนอและอธิบายโดยใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้อื่นทักษะ

⁴⁶ ดลยา แต่งสมบูรณ์. “การศึกษาผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้กิจกรรมการแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองประกอบการประเมินตามสภาพจริงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3”. *ปริญญาพนธ์กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา)* (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2550). หน้า 14 – 17.

การใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองและวิชาชีพจากกลวิธีการเรียนการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้ว ผู้สอนยังต้องเข้าใจในรายละเอียดของแบบฟอร์มที่จะต้องจัดทำทั้งหมด 7 แบบดังต่อไปนี้

มคอ.1 มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา สาขา/ สาขาวิชา⁴⁷ หมายถึง กรอบที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตของสาขา/ สาขาวิชาหนึ่ง ซึ่งจะกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิต ปริญญา และองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาที่จำเป็น เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาภายในสาขา/ สาขาวิชาเดียวกัน และระดับคุณวุฒิเดียวกันจะมีผลการเรียนรู้ไม่น้อยกว่าที่กำหนด ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ชื่อสาขา/ สาขาวิชา
2. ชื่อปริญญาและสาขาวิชา
3. ลักษณะของสาขา/ สาขาวิชา
4. คุณสมบัติของบัณฑิตที่พึงประสงค์
5. มาตรฐานผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes)
6. องค์การวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง
7. โครงสร้างหลักสูตร
8. เนื้อหาสาระสำคัญของสาขา/ สาขาวิชา

มคอ.2 รายละเอียดหลักสูตร (หลักสูตรตามกรอบมาตรฐาน TQF) หมายถึง คำอธิบายภาพรวมของการจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้บัณฑิตบรรลุผลการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้นๆ โดยจะถ่ายทอดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตที่กำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ TQF และมาตรฐานคุณวุฒิสาขา/ สาขาวิชาไปสู่การปฏิบัติในหลักสูตร ซึ่งให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถบรรจุเนื้อหาในส่วนที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ได้อย่างอิสระ เหมาะสม และตรงกับความต้องการหรือเอกลักษณ์ของแต่ละสถาบัน โดยคณาจารย์ผู้สอนจะต้องร่วมกันวางแผนและจัดทำรายละเอียดหลักสูตร ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร
3. ระบบการจัดการศึกษา การดำเนินการ และโครงสร้างหลักสูตร
4. ผลการเรียนรู้ กลยุทธ์การสอนและการประเมินผลการเรียนรู้
5. หลักเกณฑ์ในการประเมินผล ก่อน หลัง
6. การพัฒนาคณาจารย์และบุคลากร
7. การประกันคุณภาพหลักสูตร
8. การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการหลักสูตร

⁴⁷ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการติดตามและประเมินสถานภาพการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา, 2553). หน้า 35 – 38.

มคอ.3 รายละเอียดรายวิชา หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการรายวิชา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้อง และเป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.2) ซึ่งแต่ละรายวิชาจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และรายละเอียดของเนื้อหาความรู้ในรายวิชา แนวทางการปลูกฝังทักษะต่างๆ ตลอดจนคุณลักษณะอื่นๆ ที่นักศึกษาจะได้รับการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายรายวิชา ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
3. ลักษณะและการดำเนินงาน
4. การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษา
5. แผนการสอนและการประเมิน
6. ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน
7. การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

มคอ.4 รายละเอียดประสบการณ์ภาคสนาม หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการในรายวิชาหรือกิจกรรมที่นักศึกษาที่จะต้องออกฝึกงาน ฝึกภาคสนาม หรือ สหกิจศึกษา จะต้องวางแผนให้สอดคล้องและเป็นไปตามที่กำหนดให้รายละเอียดหลักสูตร (มคอ.2) ต้องกำหนดวัตถุประสงค์และรายละเอียดอย่างชัดเจน ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจที่จะได้รับจากการออกฝึกงาน กำหนดกระบวนการ หรือวิธีการในการปลูกฝังทักษะด้านต่างๆ เกณฑ์การวัดและประเมินผล ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
3. การพัฒนาผลการเรียนรู้
4. ลักษณะการดำเนินงาน
5. การวางแผนและการเตรียมการ
6. การประเมินนักศึกษา
7. การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของการฝึกประสบการณ์ภาคสนาม

มคอ.5 รายงานผลการดำเนินการรายวิชา หมายถึง รายงานผลการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละรายวิชาเมื่อสิ้นภาคการศึกษา ระบุภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนในวิชานั้นว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ มีปัญหาหรือข้อขัดข้องใดที่ทำให้ไม่ได้สอนตามแผน พร้อมกับข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขในการดำเนินการสอนครั้งต่อไป

รายงานครอบคลุมถึงผลการเรียนของนักศึกษา จำนวนนักศึกษา การประเมินรายวิชาโดยนักศึกษา (สำนักทะเบียนฯ เป็นผู้ดำเนินการ) รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้บัณฑิต (ส่วนแผนงานเป็นผู้ดำเนินการ)

ความเชื่อมโยง มคอ.5 จะเชื่อมโยงกับ มคอ.3 ในประเด็น

ผลการเรียนรู้ —————> วิธีการสอน —————> วิธีการประเมิน

แผนการสอน —————> กลยุทธ์การเรียนการสอนที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผล

การประเมิน —————> โดยนิสิตนักศึกษา หรือ วิธีอื่นๆ ทรัพยากรและการบริหาร

ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. การจัดการเรียนการสอนของรายวิชา
3. สรุปผลการจัดการเรียนการสอนของรายวิชา
4. ปัญหาและผลกระทบต่อการดำเนินการ
5. การประเมินรายวิชา
6. แผนการปรับปรุง

มคอ.6 รายงานผลการดำเนินการประกันคุณภาพศานาม หมายถึง รายงานผลการฝึกงาน ออกฝึกภาคสนาม หรือ สหกิจศึกษาว่าได้บรรลุตามแผนที่วางไว้ใน มคอ.4 หรือไม่ หากไม่เป็นตามแผนต้องให้เหตุผลและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการฝึกงาน ออกฝึกภาคสนาม หรือสหกิจศึกษาในครั้งถัดไป รายงานจะครอบคลุมถึงการฝึกประสบการณ์ภาคสนามตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุด ปัญหาด้านการบริหารจัดการ และสิ่งอำนวยความสะดวก การวิเคราะห์ผลการประเมิน การฝึกของนักศึกษา / อาจารย์ผู้รับผิดชอบ/ พนักงานพี่เลี้ยง ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. การดำเนินการที่ต่างไปจากแผนการฝึกประสบการณ์ภาคสนาม (การเตรียมผู้เกี่ยวข้อง)
3. ผลการดำเนินการ
4. ปัญหาและผลกระทบด้านการบริหาร
5. แผนการปรับปรุง

มคอ.7 รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร หมายถึง การรายงานผลประจำปีโดยผู้ประสานงานหลักสูตรหรือผู้รับผิดชอบหลักสูตร เกี่ยวกับผลการบริหารจัดการหลักสูตร รายงานจะครอบคลุมถึงผลการเรียนของนักศึกษาใน ทุกวิชา จำนวนนักศึกษา การประเมินรายวิชาโดยนักศึกษา ปัญหาในการบริหารและจัดการหลักสูตร การประเมินคุณภาพหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิสาขา การประเมินรายวิชาที่สอน ประสิทธิภาพของกลยุทธ์การสอนต่อการเรียนรู้ แผนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งในเล่มจะประกอบไปด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ข้อมูลเชิงสถิติ
3. การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อนักศึกษา
4. ข้อมูลสรุปรายวิชาของหลักสูตร

5. การบริหารหลักสูตร
6. สรุปการประเมินหลักสูตร
7. คุณภาพการสอน
8. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอ
9. แผนการดำเนินการเพื่อพัฒนาหลักสูตร

เอกสารทั้ง 7 เล่มนี้ หัวหน้าสาขาวิชา/ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทั้ง 5 ท่าน รวบรวมเอกสารส่ง ส่วนวิทยาลัยสงฆ์หรืองานวิชาการ ภายใน 60 วันหลังสิ้นสุดปีการศึกษานั้นๆ

นอกจากนั้น ยังต้องปฏิบัติหรือดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน นั่นคือ สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสาขา/สาขาวิชา ต้องสามารถประกันคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยการกำหนดตัวบ่งชี้หลักและเป้าหมายผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้⁴⁸

- (1) มีการจัดทำรายละเอียดหลักสูตร ที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชาในทุกประเด็น
- (2) มีการจัดทำรายละเอียดรายวิชาและประสบการณ์ภาคสนาม (ถ้ามี) ที่สาขาวิชาจัดการเรียนการสอน ตามแบบ มคอ.3 และ มคอ.4 ก่อนการเปิดสอนให้ครบทุกรายวิชา
- (3) มีการจัดทำรายงานรายวิชา รายงานประสบการณ์ภาคสนาม (ถ้ามี) ตามแบบ มคอ.5 และ มคอ.6 ภายใน 30 วัน หลังสิ้นสุดการสอนให้ครบทุกรายวิชา
- (4) มีการจัดทำรายงานหลักสูตร ตามแบบ มคอ.2 ภายใน 60 วัน หลังสิ้นสุดปีการศึกษา
- (5) มีการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน หรือ การประเมินผลการเรียนรู้ จากผลการประเมินการดำเนินงานที่รายงานในปีก่อนหน้า ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของแผน
- (6) มีการทวนสอบว่า นักศึกษาบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดในมาตรฐานคุณวุฒิสาขา/สาขาวิชา ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายวิชาที่รับผิดชอบทั้งหลักสูตร (ภายในรอบเวลาหลักสูตร)
- (7) อาจารย์ใหม่ทุกคนได้รับการปฐมนิเทศหรือคำแนะนำด้านการจัดการเรียนการสอน
- (8) อาจารย์ทุกคนได้รับการพัฒนา ไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง/ปี
- (9) จำนวนบุคลากรสนับสนุนการเรียนการสอนได้รับการพัฒนา ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75
- (10) ระดับความพึงพอใจของนักศึกษา ต่อคุณภาพการสอนและทรัพยากรสนับสนุนในรายวิชา เฉลี่ย ไม่น้อยกว่า 3.5 จากคะแนนเต็ม 5.0

⁴⁸

คณะกรรมการอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.mua.go.th>.

สถาบันอุดมศึกษาอาจกำหนดตัวบ่งชี้เพิ่มเติม⁴⁹ ให้สอดคล้องกับพันธกิจและวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานที่สูงขึ้น เพื่อการยกระดับมาตรฐานของตนเอง โดยกำหนดไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร สถาบันอุดมศึกษาที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ต้องมีผลการดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายตัวบ่งชี้ที่ 1 - 5 และมีผลการดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายตามตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพหลักสูตรและการเรียนการสอนรวมอยู่ในเกณฑ์ต่อเนื่อง 2 ปีการศึกษา ก่อนการรับรอง

การนำมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพควรดำเนินการดังนี้

1. ผู้บริหารต้องจัดให้มีการสื่อสารที่ตรงกันในกลุ่มบุคคลและหน่วยงานทุกฝ่ายเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติที่ถูกต้องของ TQF เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อ TQF⁵⁰ ที่มีความเข้าใจที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาทั่วโลก มี Paradigm Shift ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนาผู้เรียนต้องมีการเตรียมพร้อมล่วงหน้าซึ่งหากไม่เริ่มต้นวันนี้(และค่อย ๆ พัฒนาไป) บัณฑิตของเราจะไม่สามารถเทียบเคียงคุณภาพกับบัณฑิตของนานาชาติประเทศซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการแข่งขันของประเทศชาติได้ ดังจะเห็นได้จากการเปิดเสรีทางการค้าและบริการ (ซึ่งหมายรวมถึงการศึกษาด้วย) ในกลุ่มประเทศ ASEAN กลุ่ม APEC และ WTO (ASEAN Qualifications Framework กำหนดไว้ในปี ค.ศ.2015)

2. สร้างกลไกต่อเนื่องจากการประกาศใช้ TQF⁵¹ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อคณาจารย์ให้มากที่สุด เช่น

- การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินการตามแนวทางของ TQF
- การจัดทำระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้รองรับการออกแบบหลักสูตรและรายวิชาซึ่งจะช่วยประหยัดทรัพยากร และลดภาระในคราวต่อไป
- การสนับสนุนให้คณาจารย์เข้าร่วมการประชุมและสนับสนุนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน

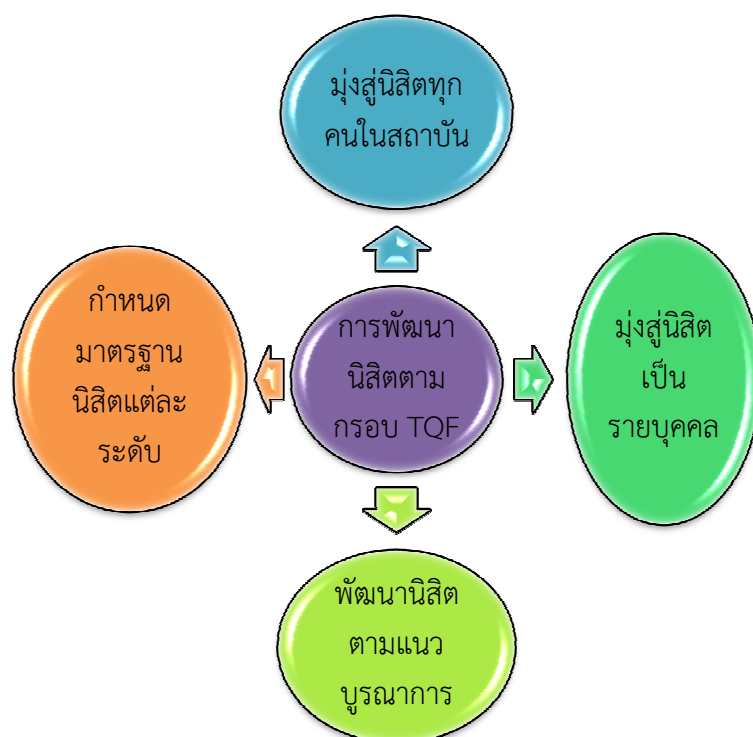
3. สร้างความเข้าใจต่อคณาจารย์ว่าด้วย TQF เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

⁴⁹ ชุศักดิ์ ประเสริฐ. มาตรฐานการศึกษาชาติ. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2556 จาก <http://chusak.igetweb.com/index.php?mo=3&art=468647>.

⁵⁰ ธงชัย สมบูรณ์. กอบกู้สังคมด้วยอุดมศึกษา: พลังศรัทธาพาพากรรมไม่อาพราง. สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 กรกฎาคม 2556 จาก [Http://www.senate.ru.ac.th/article/](http://www.senate.ru.ac.th/article/).

⁵¹ สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/edreformudom.pdf.

จากหลักการทั้งหลายดังกล่าวข้างต้น สามารถสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนานิสิตได้ดังนี้⁵²



จากการพัฒนาตามกรอบ TQF สามารถนำไปสู่การสร้างมาตรฐานนิสิตในแต่ละระดับชั้นการศึกษาได้
ดังนี้

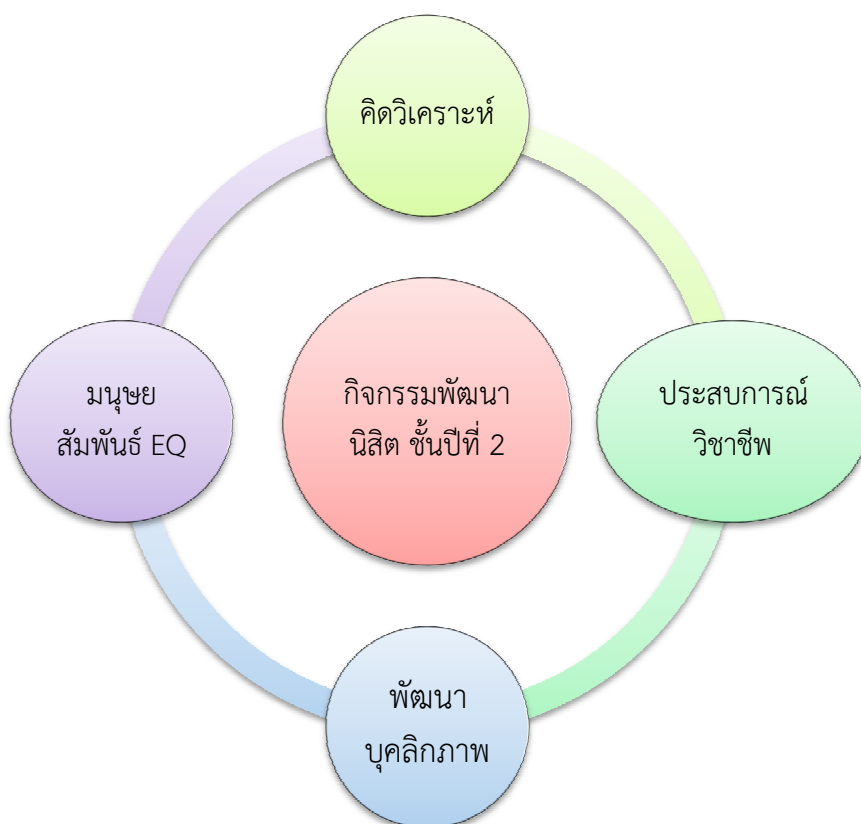
⁵² กระทรวงศึกษาธิการ. มาตรฐานคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 จาก http://www.mua.go.th/users/tqf-ed/news/FilesNews/FilesNews6/computer_m1.pdf.

นิสิตชั้นปีที่ 1 : พัฒนาจากนักเรียนสู่ความเป็นนิสิต



เมื่อนักเรียนทุกคนย่างเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะเรียกมาเป็น นิสิต หรือนักศึกษา การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยในชั้นปีแรกจึงควรมุ่งเน้นให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะการเรียนรู้ การใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ควรจะเป็นลักษณะ Multi – Function ที่มีความหลากหลาย รูปแบบ นอกจากนั้น การรู้และเข้าใจในการวางแผนชีวิตเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นในการ เรียนอย่าง นอกจากนั้น การบริหารเวลาให้ถูกต้องทั้งเวลาให้กับตัวเอง ครอบครัว การเรียน กิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยที่กำหนด จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัยในชั้นปีที่ 1 จะต้องเรียนรู้รวมการปรับตัวให้ เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

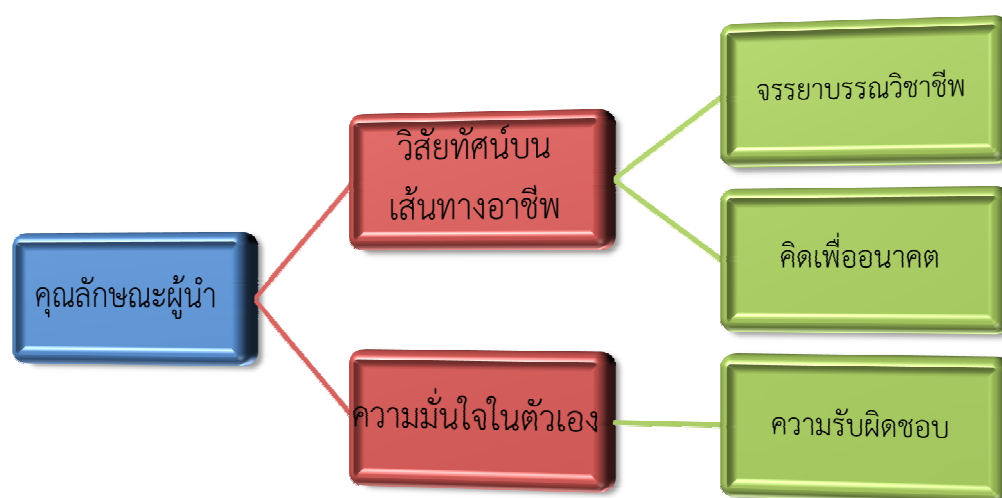
นิสิตชั้นปีที่ 2 : ก้าวอย่างสู่วิชาชีพ



- นิสิตในชั้นปีที่ 2 วิชาต่าง ๆ ที่ได้จัดจะเริ่มให้นิสิตคิดวิเคราะห์เพราะในชั้นนี้หลายหลักสูตรส่วนใหญ่จะเป็นวิชาพื้นฐาน และชั้นปีต่อไปจะเป็นการเลือกวิชาเอก นิสิตสามารถจะเลือกเอกได้ตามความถนัด หลังจากที่ได้ศึกษามาแล้ว 2 ปี การเรียนรู้ในชั้นปีที่ 2 จึงเน้นให้นิสิตสามารถคิดวิเคราะห์และเริ่มเสริมพื้นฐานประสบการณ์วิชาชีพที่นิสิตได้เลือก ซึ่งหลักสูตรที่เน้นในเนื้อรายวิชาที่วิชาการ (Academy Curriculum) นอกจากนั้น การพัฒนาบุคลิกภาพยังเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตรเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคม (Life Curriculum) ซึ่งเนื้อวิชาการในส่วนนี้อาจจะไม่เนื้อหาที่เป็นตำราเชิงวิชาการ แต่ควรจะแทรกอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ของทางมหาวิทยาลัย จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเหล่านั้นนอกจากจะพัฒนาด้านบุคลิกภาพของนิสิตแล้ว ยังเป็นการด้าน EQ ที่มีชื่อเต็มว่า Emotional Quotient หรือที่เรียกกันว่า E-Skills ซึ่ง เป็นการพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของนิสิต เช่น ความสามารถที่จะเข้าใจ วิเคราะห์และใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ และเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักสร้าง และรักษาสัมพันธ์ที่ดีต่อตนเองและทุกคน สามารถรักษาอารมณ์ของตนเองได้เป็นปรกติอย่างรวดเร็ว แม้จะเผชิญกับความเครียด หรือ

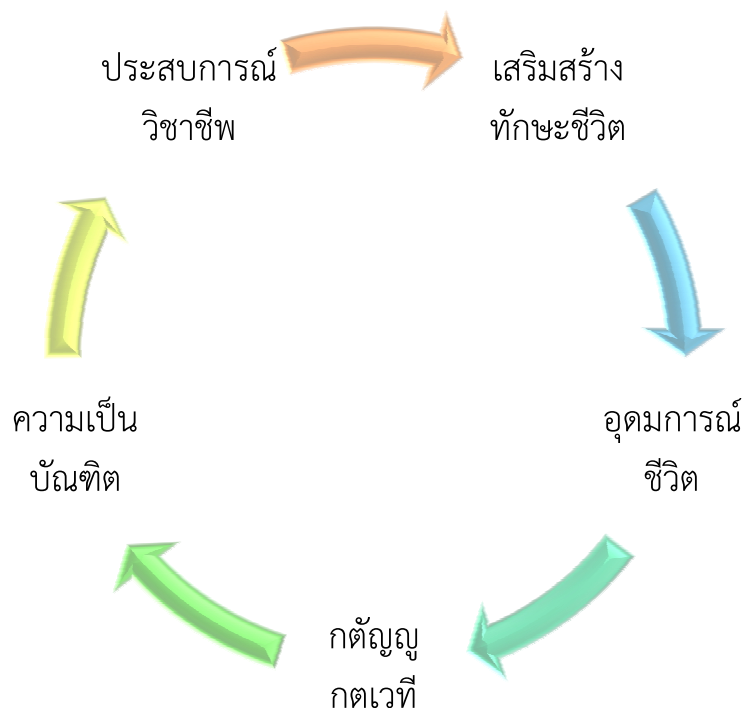
แรงกดดันมาก ๆ ก็ตาม มีความเป็นกลาง และยุติธรรม นอกจากนั้นยังใช้คำพูดที่อ่อนโยนกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนเหนือกว่า เสมอกัน หรือด้อยกว่าก็ตาม เป็นคนที่คิดก่อนพูด และแสดงอารมณ์ได้อย่าง ถูกกาลเทศะ แบบสมวัย สมตำแหน่ง มีจิตใจสงบ นิ่ง เย็น และยังเป็นคนที่สามารถอ่านความรู้สึกและ ความต้องการของผู้อื่นได้รวดเร็ว และถูกต้อง สามารถโน้มน้าวคนอื่นโดยไม่ต้องใช้อำนาจ และ เป็นคนที่สามารถสร้างและใช้อารมณ์ขันได้อย่างมีไหวพริบและถูกกาลเทศะนั้นเอง

นิสิตชั้นปีที่ 3 : ก้าวสู่คุณลักษณะวิชาชีพ



- เมื่อศึกษาถึงชั้นปีที่ 3 ของการศึกษาระดับอุดมศึกษา สิ่งที่ต้องมุ่งเน้น คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำ เมื่อพูดถึงเรื่องของคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ผู้เขียนเชื่อว่าหลายๆ ท่านคงคิด ลักษณะของความเป็นผู้นำที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำจะต้องมีคุณธรรม เป็นผู้นำจะต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้นำจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ฯลฯ ในบทความฉบับนี้ จึงขอเสนอสิ่งที่ต้องมุ่งเน้นเป็นพิเศษสำหรับนิสิต นั่นคือ วิสัยทัศน์บนเส้นทางประกอบอาชีพ ดังนั้น หลักสูตรวิชาชีพในมหาวิทยาลัยจึงต้องเริ่มจัดประสบการณ์ให้นิสิตโดยการให้นิสิตไปสังเกตการณ์สอน ออกฝึกงานในสถานที่จริงตามโรงงาน หรืออื่นๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งเป็นลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เน้นในสถานศึกษาแต่มุ่งเน้นให้แหล่งเรียนรู้ของนิสิตอยู่ในสถานที่ประกอบการต่าง ๆ นั่นเอง ที่เรียกว่า Non – School based education work หรือ Work Integrated work place – based education Learning (WILX) เพื่อก้าวสู่การเรียนรู้ในชั้นปีที่ 4 คือ เตรียมสู่ความเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์

นิสิตชั้นปีที่ 4 : ก้าวสู่ความเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์



สรุป การพัฒนาศักยภาพนิสิตด้วยกิจกรรมทักษะศึกษารอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF)⁵³ นั้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตในแต่ละสาขา/สาขาวิชา ทั้งนี้เพื่อให้บัณฑิตได้พัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ รวมทั้งทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการจัดกิจกรรมทักษะศึกษาดูงานจะช่วยให้บัณฑิตได้รับการฝึกประสบการณ์ชีวิตสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ และเพื่อเตรียมความพร้อมให้ทันการแข่งขันเปิดโลกเสรีทางการศึกษา อันจะเป็นแนวทางพัฒนาบัณฑิตให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและระดับสากล ให้มีความรู้ ความเข้าใจและขยายผลสู่การประยุกต์มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ต่อไปอย่างเป็นรูปธรรม

⁵³

คณะกรรมการอุดมศึกษา. แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 .สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.mua.go.th>.

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. 2548.
- _____. **พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- กรมวิชาการ. **หลักสูตรการเรียนการสอนแบบหน่วยบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2541.
- _____. **เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด “การบูรณาการ”**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2544.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การคิดเชิงวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : ชัดเชสมิเดีย, 2546.
- ปฏิรูปการศึกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, 2545.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา**, เอกสารเผยแพร่. มปท, 2549.
- จำรัส น้อยแสงศรี. **คู่มือการศึกษา เทคนิคและวิธีการสอนของครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2543.
- ทิตนา แคมณี. **กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนา และปัญหาข้อใจ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2545.
- _____. **14 วิธีสอน สำหรับครูมืออาชีพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- _____. **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- _____. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ธำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์, 2542.
- ดวงเดือน อ่อนน่วมและทิตนา แคมณี(บรรณาธิการ). **การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ : องค์ความรู้จาก การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.), 2548.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 2020 เวิลด์มีเดีย, 2541.
- _____. **การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2549.
- ประพันธ์ ศิริสุเสาร์จ. **สอนอย่างไรให้คิดเป็น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2548.

พจนานุกรมศัพท์. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.

วิจารณ์ พานิช. การศึกษาไทย 2552 - 2553 สู่มโนทัศน์แห่งอาจารย์บุชา “ครูเพื่อศิษย์” สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, 2552.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. การศึกษาและดูงานนอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาคการศึกษานอกระบบโรงเรียน, 2540.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า. ความเป็นสากลของอุดมศึกษา. ฉบับที่ 189 เมษายน, 2552.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการติดตามและประเมินสถานภาพการปฏิรูปการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา, 2553.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สหยาบถ์ลอกและการพิมพ์, 2548.

สมสิทธิ์ จิตรสถาพร. เทคนิคการจัดการศึกษานอกสถานที่. พิมพ์ครั้งที่ 4.

ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรก: ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2547. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547.

สุวิมล ว่องวานิช. การประเมินการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

_____. กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2547.

เอกสารอรรถาธิบาย

พรทิพย์ กาญจนวนิช. ความเป็นสากลของอุดมศึกษา : ต้องตีค่าที่ฐานราก, 2547. (อรรถาธิบาย).

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์; และเพียรวิญญู. ทักษะ 5 C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548. (อรรถาธิบาย).

วิทยานิพนธ์/วิจัย

ฤทัยวรรณ คงชาติ. “การศึกษาลักษณะสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิเคราะห์เชิงอธิบายของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่1ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการจัดผังลายเส้นและการสอนแบบเทคนิคศึกษากรณีตัวอย่าง” **ปริญญานิพนธ์กศ.ม. (การมัธยมศึกษา).** กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร,2544.

ปรียานุช สดาวรรณ. “การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน”. **ปริญญานิพนธ์กศ.ด. (การบริหารการศึกษา).** กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร ,2548.

ดลยา แต่งสมบูรณ์. “การศึกษามลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้กิจกรรมการแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองประกอบการประเมินตามสภาพจริงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3”. **ปริญญานิพนธ์กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา).** กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2550.

ทิตนา แคมมณีและคณะ. **การนำเสนอรูปแบบเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูงของนิสิตนักศึกษาครูระดับปริญญาตรีสำหรับหลักสูตรครุศึกษา.** รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2549.

_____. **รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548.

สุวัฒนา อุทัยรัตน์ สุวันเพ็ญ สิริทรัพย์ไพบุลย์ และชุติพร เอี่ยมอรพรรณ. **ความคาดหวังภายหลังสำเร็จการศึกษาของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโครงการ รพค.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เสาวนีย์ ใจรักษ์. 2551. **ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและคุณลักษณะของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปี พ.ศ.2551.** เชียงใหม่ ,2551.

หนังสือต่างประเทศ

Bloom, B.S. (1965). *Taxonomy of Educational Objective Hand book 1 : Cognitive*

Pfouts, D.K. (2003). “The Benefits of Outdoor Learning Centers for Young Gifted Learners” *Gifted Child Today*. 26(1) : P. 56-63.

Sharan, Y. and Sharan, S. 1990. Group investigation cooperation learning. **Education Learning.**

Oxford University. (1989). **The Oxford English Dictionary Second Edition Volume.** Oxford University.

McCarthy ; & Bernice. 1995a. **A Tale of Four Learner : 4MAT 's Learner Style**. Dissertation Abstracts International. March.

สื่อออนไลน์

กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. **มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรี สาขาคอมพิวเตอร์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 จาก http://www.mua.go.th/users/tqf-ed/news/FilesNews/FilesNews6/computer_m1.pdf.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. **กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ** สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews2/news2.pdf>.

คณะกรรมการอุดมศึกษา. 2552. **แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552** สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2556 จาก <http://www.mua.go.th>.

ชูศักดิ์ ประเสริฐ. 2553. **มาตรฐานการศึกษาชาติ**. สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2556 จาก <http://chusak.getweb.com/index.php?mo=3&art=468647>.

ธงชัย สมบูรณ์. 2553. **กอบกู้สังคมด้วยอุดมศึกษา: พลังศรัทธาพากรรมไม่อาพราง**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 กรกฎาคม 2556 จาก [Http://www.senate.ru.ac.th/article/](http://www.senate.ru.ac.th/article/).

จิตติยา เนตรวงษ์. “การสอนโดยวิธีการไปทัศนศึกษาที่ส่งผลต่อความตระหนักในวัฒนธรรมไทยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2556. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2556, จาก http://www.dusithost.dusit.ac.th/~titiya_net/tmp/Res_Trip_2555.pdf.

สงบลักษณ์. **การวัดประเมินตามสภาพจริง** สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th>.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542** สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2556 จาก www.moe.go.th.

สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา. 2542. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2556. จาก <http://www.qa.kmutnb.ac.th>

The School Board of Broward Country, Florida **Guidelines for Approving Field Trip** [Online]. Available from: [http://www.browardschools.com/pdf\(17/11/07\) \[2013, July 15\]](http://www.browardschools.com/pdf(17/11/07) [2013, July 15])

UC Santa Barbara “Academic Affairs.” [Online]. Available from: [http://www.policy.ucsb.edu \(17/11/07\)\[2013, July 20\]](http://www.policy.ucsb.edu (17/11/07)[2013, July 20]).

Field trip [Online]. Available from: [http://en.wikipedia.org \[2013, July 19\]](http://en.wikipedia.org [2013, July 19])